

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 25.03.25

Om leksikonet: https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/om_leksikonet.pdf

Lydbok

Engelsk: “audiobook”. Litteratur lagret som lyd/opplesning på cd-plate, cd-rom, mp3-fil eller lignende. Det er “stemmens litteratur” som kan lyttes til i sofaen, under hagearbeid, i løpet av en joggetur, i bilen osv. Brukerne kan “lese med øret”, og lyttingen har ofte blitt oppfattet som en “erstatning” for lesing. Det kan skilles mellom synslesing av bøker og lyttelesing av lydbøker.

Å høre en lydbok har blitt kalt “å lese med ørene” og “akustisk lesing” (Achtermeier og Kosch 2024 s. 246). Den svenske forskeren Elisa Tattersall Wallin skiller mellom “reading by listening” (lydbok m.m.), “reading by seeing” (papirbok m.m.) og “reading by touch” (blindeskrift)” (2022 s. 51).

Boksidens todimensjonalitet blir omgjort til “stemme- og høre-rommets fler-dimensjonalitet”, og det statiske ved bøker blir til noe dynamisk og rytmisk (Katja Hachenberg gjengitt fra Achtermeier og Kosch 2024 s. 247).

“Thomas Edison’s invention of the phonograph in 1877 [produced] the earliest machine to enable the reproduction of the human voice. No sooner than it was invented, the phonograph was put to use for literary ends, capturing the verse of Alfred Tennyson and Robert Browning.” (Rubery 2011 s. 1)

“Whereas the term “talking book” had emerged with government programs designed for blind readers in the 1930s, the term “audiobook” came into use during the 1970s with the use of audiocassettes as an alternative to records.” (Rubery 2011 s. 8)

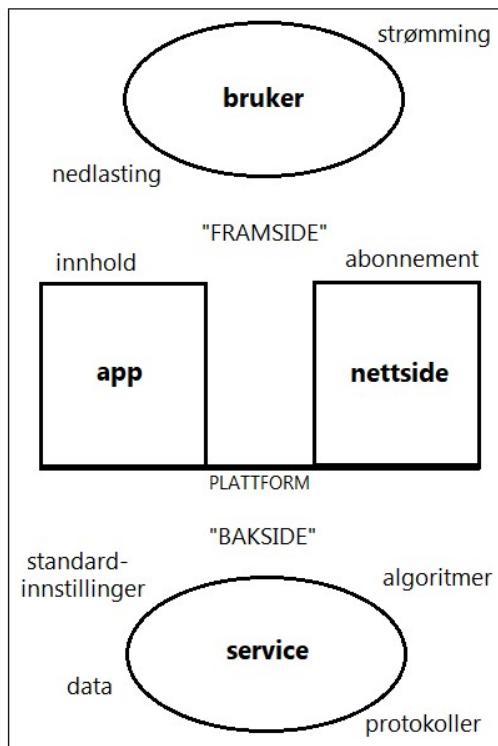
Mediet har eksistert som “phonographic books, books on tape, CD-books, digital downloadable audiobooks and finally [...] the subscription-based audiobook” (Wallin 2022 s. 52).

Lydboka bringer videre en litterær tekst (et allerede eksisterende verk) i lydformat. Lydbøker har blitt gitt ut på MC, LP, cd, mp3 m.m. De første LP-ene med litterære

opplesninger skal ha blitt utgitt på 1950-tallet. Det har i mange tiår blitt produsert lydbøker for blinde og svaksynte. Produksjons-omkostningene har tidligere vært høyere enn for papirbøker, og dermed har utsalgsprisen også vært høyere. Radioteater-hørespill utgitt på kassett (“musikk-kassett” = MC) kan oppfattes som en av forløperne til lydbøkene (radioteater/hørespill er ofte adaptasjoner av litterære tekster, med to eller flere stemmer).

“[T]he audiobook follows three forms of remediations, simultaneously building on traditions of reading aloud, remediating the printed book and remediating previous formats of the audiobook.” (Wallin 2022 s. 52)

“Framsiden” i figuren nedenfor er det brukergrensesnittet og de valgmulighetene brukeren har, mens “baksiden” er det som foregår “under panseret” og som må fungere godt, men som brukeren ikke kan velge bort eller justere.

(basert på Wallin 2022 s. 14)

“[T]he concepts of *subscription service*, *platform*, *app* and *streaming* are understood to be related in the following way: the service is a company, and the subscription is the business model employed by this company. The service platform has two constructions: the website and the app. A new subscriber signs up to the service on the website, and can then access the content on the app. Usually, they can then choose to

either listen to audiobooks via streaming, or download them and listen through an offline mode within the app.” (Wallin 2022 s. 14)

Lydbøkenes popularitet kan skyldes bl.a.:

- visuell overbelastning (reklame, visuelle medier, butikkvinduer osv.)
- overanstrengelse av øynene på grunn av arbeid foran PC-skjerm og andre skjermer
- stor lesemengde i arbeidslivet og privat (rapporter, fagartikler, aviser osv.)
- arbeidsoppgaver som tillater lydbøker ved siden av aktivitetene (husarbeid, bilkjøring, rutinearbeid på jobb)
- gjenoppdaget glede ved talte verktolkninger, som kan skape en dypere forståelse av verket
- minner om høytlesingssituasjoner, f.eks. fra barndommen
- mulighet for felles, sosial lytting og påfølgende samtale
- sterkere sanselig opplevelse av litterære verk (gjennom stemme, og eventuelt musikkinnslag og andre lydeffekter i lydboka)
(Heidemarie Eckhardt i Bohnsack og Foltin 1999 s. 251).

En tysk undersøkelse på 1990-tallet viste at ca. to tredjedeler av de som lånte lydbøker ved folkebiblioteket i Marburg, lånte verk som de allerede hadde lest som tekst. Lydbøker kan “forny” allerede kjente tekster. Den samme undersøkelsen viste at over halvparten lyttet til lydbøkene mens de drev med andre aktiviteter, oftest bilkjøring (Bohnsack og Foltin 1999 s. 252). Lytting til lydbøker kan kombineres med å kjøre bil, kjøkken- og annet husarbeid, turgåing og andre rutinepregete sysler. Noen bruker lydbøker som et innsøvningmiddel.

Blant måtene lydbøker brukes på er disse: “*commute listening* involves listening to audiobooks while travelling between places, such as home and school. *Exercise listening* includes activities such as listening to audiobooks while lifting weights in a gym or going for a run. *Chore listening* is typically performed at home in relation to activities such as cooking, cleaning, doing laundry or tidying up. [...] Closely related to homework listening is *schoolwork listening*, this concept relates to the practice of listening to audiobooks during lessons at school, primarily while the listener performs individual work such as an art project. The third stationary practice is *leisure listening*,

which includes audiobook use in conjunction with any type of leisure activities.” (Wallin 2022 s. 53) “An unexpected finding was how audiobooks routinely were used to aid the respondents’ wellbeing. This practice of *wellbeing listening* was made up of four subcategories, *de-stress listening* is listening to audiobooks to ease feelings of stress, *social substitute listening* is when audiobooks provide the listener company when they are alone, or for easing feelings of loneliness in a crowd. *Unwinding listening* is the practice of using audiobooks for relaxing and finally, *sleep-inducing listening*, to help the listener fall asleep.” (Wallin 2022 s. 54)

I 2022 fant Wallin i sin studie at “young men listened most out of all groups, closely followed by the group all men. This suggests that the established gender gap in reading may be closing with the remediation from traditional reading to reading by listening using audiobooks. [...] the transaction log study found that men spend more time on audiobook reading compared to women” (Wallin 2022 s. 73 og 75). Av dem Wallin intervjuet hadde mange “built up routines where they utilised audiobooks in situations of negative emotions, or to otherwise aid their wellbeing. This was conceptualised as *wellbeing listening* and made up of four subcategories, *de-stress listening*, *social substitute listening*, *unwinding listening* and *sleep-listening*. Several of these practices were carried out daily. For example, listening to audiobooks in the afternoon to unwind after school while simultaneously doing chores, having a snack or doing a leisure activity like playing a computer game. This illustrates how interwoven the audiobook practices had become with everyday routines. [...] the select track feature was used for alternating between the audiobook and printed version of a book title, where a format was chosen depending on the situation. This is an emerging reading practice and suggests that readers are adaptable and identify which format suits them best at different times. It also indicates that many value their reading time and are trying to increase it.” (Wallin 2022 s. 74)

“Commercial audiobooks started to take off in the early eighties, when suburbanites discovered that they were an ideal way to mitigate the horrors of long car commutes.” (John Colapinto i <https://www.newyorker.com/books/page-turner/the-pleasures-of-being-read-to>; lesedato 10.03.22)

Å høre lydbøker “cedes part of the interpretation of the text to the narrator. This leaves less space for different interpretations and meaning-making. The voicing is pre-determined, so the hard work of reading (the active process of placing emphasis, imposing rhythmicality, supplying intonation etc.) is replaced by a ready-made product. A reader, by contrast, has to do that work herself, as the alphabetic code does not indicate intonation or pitch. Enacting a multitude of voices activates other networks in the brain. [...] Audio content lacks the typographic structure markers of print, such as pagination, font variations, footnotes and chapters. Owing to this, and to

the continuous nature of audio, listening makes it harder to navigate back and forth in a text and makes it more difficult to compare texts as well as to monitor comprehension by going back to check. This lack of monitoring has the potential for diminishing attention, comprehension and memory. The transitory is not remembered as well as when we pause to reflect. A reduction of reflection, in turn, means less cognitive activity on the listener's part – less network activation. The notation on the printed page provides a pause for reflection and a greater opportunity for consolidation in memory. [...] Listening imposes a fixed speed, ignoring the temporal complexity of reading as meaning-making, and thus hindering critical engagement. [...] The lack of material engagement and physical affordances – tactility, scent, weight, movement, handling – compromises memory and attention. [...] Being more passive and pre-designed than reading, listening gives more opportunity for distraction” (Schüller-Zwierlein, Mangen m.fl. 2022).

“In the mid-1990s, film professor Sarah Kozloff studied what had been written and published about audiobooks (mostly in American popular media, journals, and newspapers), and she concluded: “The commentary I have found primarily focuses on comparing the format (often unfavorably) with the experience of reading printed books. To many, listening to audio books is a debased or lazy way to read, with connotations of illiteracy (only pre-literate children listen to stories); passivity (real reading entails self-construction of the narrative voice); abandonment of control (real reading involves pausing, skimming and savoring); and lack of commitment (real readers sacrifice other activities for their books). These underlying prejudices are reinforced by the format's association with such ‘lowbrow’ offerings as business advice and self-help titles, as well as radical abridgments of revered novels. Audio books are both dismissed as a negligible fad, and feared as another potent threat to traditional literacy.” (Kozloff, 1995, p. 83)” (Have og Pedersen 2013)

“Have and Stougaard Pedersen have explored the digital audiobook as a literary format and interviewed four Danish adult users of audiobooks (2016). One of their respondents began listening to audiobooks when he started working as a postman. A keen reader, audiobooks meant he could hold on to part of his identity as someone highly interested in literature, while working. He listened around 10-15 hours a week, mostly while driving and delivering parcels. He began listening by CD-books but as they were quite cumbersome, he subsequently got a subscription to *Audible* and listened on his smartphone (Have & Stougaard Pedersen, 2016). The other respondents all listened while commuting to work, either driving a car or riding a bike. The cyclist mostly had a scenic route on the way to work and listened all the way until she reached the city. When the noise from traffic got too loud, she would switch off her book and save it until she cycled home again. This respondent also listened to audiobooks on her iPod while doing household chores, gardening, and walking the dog

(Have & Stougaard Pedersen, 2016). Their study shows how audiobook use was mainly combined with other activities, many of which would not have been possible to combine with other book formats.” (Wallin 2022 s. 20)

Lydbokavspillere (f.eks. apper som brukes på mobiltelefon) er forskjellige, men alle trenger gode søkefunksjoner og navigeringsmuligheter. Lydbøker kan i appene grupperes og markeres som gode (eventuelt favoritter) eller dårlige. Det kan visualiseres med bokomslag hvilke bøker som er lyttet til allerede, hvilke som brukeren er i gang med nå, og hvilke som er planlagt for framtida. Noen lydbokapper har en visuell tidslinje som gjør det relativt enkelt å finne eksakte steder i lydfilene. Brukeren kan da når som helst klikke på et sted på tidslinjen og høre boka derfra. Brukeren kan eventuelt legge inn et bokmerke for å finne tilbake til et bestemt sted i boka. Lytteren kan dessuten hele tiden se hvor lenge hun har lyttet og hvor lenge det er igjen av boka (i timer og minutter).

Med noen lydbokapper kan brukeren veksle mellom lydbokversjon og e-bokversjon med bøker der begge formatene finnes, og det går an å veksle (forholdsvis smidig) fra det ene formatet til det andre, på riktig posisjon med enten lyd eller skrift. Opplesningshastighet kan varieres fra f.eks. 0,5 x (halv hastighet) til 2,0 x (dobbel hastighet). Brukeren kan i noen apper stille inn på en “søvntid” da lyden skal stoppe hvis lytteren skal høre på boka til hun sovner. I 2021 fantes det en lydbokapp som hadde et “bil-modus” der knappene på avspilleren var færre og større enn i normalmodus. En “Kids Mode” kan gjøre appen “barnesikker” slik at bare titler for bestemte alderstrinn blir synlige. Andre filtreringsmuligheter (eller sensurmekanismer) er også valgbare i noen apper.

Når en familie abonnerer på en lydboktjeneste, kan den som har opprettet abonnementet, se hva de andre i familien har lyttet til. “For a young person sharing an account with their parents, this can have an impact on the type of audiobooks they choose to listen to, as they will be aware that their parents can access this information. It is possible that this can be a constraint to reading practices.” (Wallin 2022 s. 70)

Ofte framheves “multitasking-argumentet att ljudbokslyssnare tidseffektivt kan göra annat samtidigt” (Maren Eckart og Anneli Fjordevik i <https://ojs.ub.gu.se/index.php/tfl/article/view/5107/3949>; lesedato 22.12.21). Leseren kan drive “simultanlyssning, det vill säga att lyssnaren kan ta till sig berättelsen medan man exempelvis motionerar, städar eller kör bil.” (<http://www.kollat.se/forskare-langtan-efter-sallskap-driver-ljudboksboomen/>; lesedato 21.12.21) Rutiner og monotone aktiviteter blir mer meningsfulle når personen samtidig lytter til en lydbok (Achtermeier og Kosch 2024 s. 246).

Det har blitt reklamert for lydbøker med argumentet at lytteren kan bruke sin tid dobbelt: “double your time” (sitert fra https://mediarep.org/bitstream/handle/doc/2405/Phaenomen_Hoerbuch_189-210_Rost_Aufmerksamkeitsdynamiken_.pdf; lesedato 20.03.23). “Audiobooks are more accessible than ever before, due to accessible smart phones and the human habit of multitasking. [...] Can listening and reading be compared? Is reading in the traditional sense superior? Some of the snobbier book lovers, and authors such as Colm Toibin, have expressed a certain disdain towards audiobooks, calling it lazy reading. Is it really due to laziness, this want to have more literature performed in a day?” (Monsen 2016)

“The most common scene of audio listening was in the car or during a bus commute, followed closely by being at home, doing housework.” (Rubery 2011 s. 155)

Å høre en lydbok kan være enten mindre eller mer anstrengende enn å lese samme tekst på papir. Den kontinuerlige strømmen av tale krever oppmerksomhet på en annen måte enn når vi leser en bok på papir og kan lese i selvbestemt tempo og kan se opp fra papiret og tenke på det leste når som helst uten at det oppleves som et ufrivillig avbrudd (Achtermeier og Kosch 2024 s. 247). Men lydboka gir en “estetisk merverdi” gjennom stemmebruken til oppleseren (Achtermeier og Kosch 2024 s. 251) og talen kan også gjøre teksten enklere å oppfatte.

Forskeren Katharina Rost skiller mellom absorbert lytting (dvs. konsentrert og intens), oppmerksom lytting (f.eks. ved delt oppmerksomhet mellom lydboka og en mindre viktig aktivitet) og søvnlignende unna-gliding (https://mediarep.org/bitstream/handle/doc/2405/Phaenomen_Hoerbuch_189-210_Rost_Aufmerksamkeitsdynamiken_.pdf; lesedato 20.03.23). Det finnes selvfølgelig overganger mellom disse lyttemåtene, det Rost kaller “auditiv oppmerksomhetsdynamikk”. Lyttemåtene kaller hun høre-moduser, og hvilken modus en lydboklytter er i, avhenger av situasjon, egenskaper ved lydboka, tilvante måter å lytte på, hvor lett personen har for å la seg avlede m.m.

En dansk undersøkelse i 2022 (Mofibos lydbogsundersøkelse) inkluderte 3000 av lyd- og e-bok-tjenesten Mofibos lyttere. Undersøkelsen viste blant annet: “Fakta: Hvornår lytter vi?

53 procent, når vi går tur
50 procent, når vi gjør rent
50 procent, når vi kører bil
44 procent, når vi laver mad
29 procent, når vi er i haven
18 procent, når vi keder os
12 procent, når vi handler

6 procent, når vi er på toilettet

Fakta: Vidste du ...

... at muligheden for at høre lydbøger har for 40 procent af lydbogsforbrugerne medført, at deres samlede forbrug af litteratur er steget?

... at 38 procent af lydbogsforbrugere har det seneste år haft et litteraturforbrug, som udelukkende eller næsten udelukkende består af lydbøger?

... at der er flest lydbogsbrugere i 40'erne og færrest i 70'erne, men også i den aldersgruppe er der sket en stigning det seneste år?"

(<https://www.midtjyllandsavis.dk/artikel/a59ba6c3-4a0a-45b6-a858-d46207d84e28/>; lesedato 05.05.22)

“The usual scene of audiobook listening – while commuting or performing housework – would seem to oppose the potential for audiobooks to foster communities of readers. But it may be precisely the fact of isolated listening that makes an aurally imagined community so appealing. Again and again in the surveys I conducted, audiobooks presented a cherished escape from the demands of domestic labor. As one respondent reports: “[Audiobooks] have proved to be essential in performing the tasks of a mother, that is, chauffeuring long distances to sports events and back, etc.” Another says, “I’ve listened to many books while ironing, washing dishes, cooking – mindless activities that I’d otherwise be impatient with. I enjoy music, but audiobooks are much more engaging” (Surveys). Particularly for those whose primary occupation consists of domestic labor, audiobooks provide not only an escape from monotonous housework but also a sense of intellectual engagement that they may miss from professional life. The contact with another adult voice gestures outward toward the broader world, whereas the interiority of the privately heard sound creates a sense of personal time and space that sociologists Eileen Green and Alison Adam argue is necessary to identity formation.” (K. C. Harrison i Rubery 2011 s. 154)

“[T]he story to which you are listening will be influenced by the nature of your body movements and your surroundings.” (Have og Pedersen 2013)

Den amerikanske antropologen Tanya Marie Luhrmann har vektlagt “how much she enjoys listening to books while gardening. Luhrmann, a professor of Anthropology at Stanford, vividly describes how her memories of books have become entangled with the outside world. Ferns that she planted while listening to *The Great Gatsby*, for example, bring to mind that novel’s climactic smash-up.” (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21) Luhrmann forteller: “The ferns under my oak trees evoke moments from “The Great Gatsby” for me. I read the book many years ago, but I listened to it last summer while planting 50 polypodium californicas and 50 festuca idahoensis in the dappled light beneath my oaks. Now,

when I look at them, I think about that last awful accident, the yellow Rolls-Royce screaming past the repair shop, and what F. Scott Fitzgerald's narrator called Gatsby's extraordinary gift for hope." (https://www.nytimes.com/2014/02/23/opinion/sunday/luhrmann-audiobooks-and-the-return-of-storytelling.html?_r=0; lesedato 14.01.22)

"[W]hether you're jogging in a park, running along a trail, walking to work, or even running on treadmills [...] if you want a serious workout, turn on thrilling zombie chases that force you to speed up to escape the hordes!" (en lydbokreklame, sitert fra Have og Pedersen 2013)

"Why audiobooks are the perfect running aid [...] *The Fear Index*, a thoughtful thriller from former Observer journalist Robert Harris, is the latest audiobook to take my mind off the slog of training for a Siberian half-marathon in temperatures that should keep any respectable weedy Englishwoman indoors on the sofa. [...] As I found with *The Fear Index*, a cliffhanging chapter ending will force the most reluctant runner into his or her trainers again, not for the fun of training but simply to find out what happens next." (Lucy Ward i <https://www.theguardian.com/books/2012/apr/15/audiobooks-running-siberia-marathon-feature>; lesedato 25.10.23)

"Hvis man går en tur i skoven, mens man lytter, så kan omgivelserne være med til at skabe en stemning, der spiller sammen med fortællingen [...] Og når vi lytter til en historie, oplever mange, at de tydeligere kan huske det sted, de befandt sig, da de lyttede, fortæller Iben Have, som forsker i lydmedier ved Aarhus Universitet. [...] Hvad enten det er haven, parken eller toget, så præger stedet indholdet i lydbogen" (<https://jyllands-posten.dk/livsstil/ECE9841096/flere-lytter-til-boeger-her-er-fordele-og-ulemper/>; lesedato 05.05.22).

"[C]ertain texts promote resonant reading because they are written for mobile reading, or even for specific sites." (Linkis 2021)

"An audiobook performance is an expression of literary resonance because the work is transformed when read aloud. At the same time, the audiobook becomes the object of resonant reading because its mobile dimension promotes exchange between the text, the listener, and the surrounding world. [...] mobile listening may intensify the listener's experience of the surroundings. [...] the listener projects a fictional community onto his or her surroundings as she is moving around." (Linkis 2021)

"Rather than opposing the idea that audiobooks promote distracted reading, [Lutz] Koepnick turns the argument around and argues that exactly because the listener may be distracted – balancing between the fictional and the real world – we may read the text through the surroundings, and vice versa. Koepnick's emphasis on the embodied

reading experience echoes other phenomenological approaches to audiobooks. Have and Pedersen describe the audiobook experience as intersensorial since ‘the reader’s experience of the concrete semantic and semiotic content of a novel is linked to his or her bodily acts as well as to the visual and haptic sensorial inputs of the situation’ (2015, p. 44). According to Have and Pedersen, the surroundings do not only affect the experience of the text, the listening also transforms our sense of place. They note: ‘the listening process and the reader’s movements can create a sense of place [...] or locality through mobile practice, producing a more dynamic experience of an atmosphere [...] or environment’ (2015, p. 51). [...] audiobooks specifically draw attention to the intersensorial reading experience because of its ability to ‘free the eyes.’ ” (Linkis 2021)

Lytteren kan bli fullstendig absorbert: “As is the case with any intense mental activity, a deep absorption in the construction/contemplation of the textual world causes our immediate surroundings and everyday concerns to disappear from consciousness.” (Marie-Laure Ryan sitert fra https://mediarep.org/bitstream/handle/doc/2405/Phaenomen_Hoerbuch_189-210_Rost_Aufmerksamkeitsdynamiken_.pdf; lesedato 20.03.23) Lyttingen kan være fokusert selv om det er trafikklyder og menneskestemmer rundt den som lytter til lydboka: “The cocktail party effect is the phenomenon of being able to focus one’s auditory attention on a particular stimulus while filtering out a range of other stimuli, as when a partygoer can focus on a single conversation in a noisy room. This effect is what allows most people to “tune into” a single voice and “tune out” all others. It may also describe a similar phenomenon that occurs when one may immediately detect words of importance originating from unattended stimuli, for instance hearing one’s name in another conversation.” (<https://psynso.com/cocktail-party-effect/>; lesedato 20.03.23)

“One of the most serious challenges to the format’s legitimacy comes from Sven Birkerts [i *The Gutenberg Elegies: The Fate of Reading in an Electronic Age*, 1994], who has accused audiobooks of posing a threat to concentrated attention or what he calls “deep reading,” the unhurried, meditative immersion in the language of the printed page.” (Rubery 2011 s. 3) “Yet even an avowed audiobook skeptic such as Birkerts acknowledged the potentially exhilarating “doubleness” occasioned by bringing into contact discrepant visual and virtual worlds while listening to a recording of Thoreau’s *Walden* during a walk along Concord’s Walden Pond.” (Rubery 2011 s. 15)

“Meanings that arise around a particular listening experience – say, the association between the landscape of a particular road trip and the audiobook heard while driving – could thus be treated as interpretive possibilities rather than departures or

adulterations of an imaginary ideal reader's experience." (K. C. Harrison i Rubery 2011 s. 146)

En forsker skriver om et spesielt tilfelle av lydbokbruk: "In the case considered here, the audiobook listener looks around a café, imagining that the people present are characters in the text." (D. E. Wittkower i Rubery 2011 s. 228)

"Some time ago, I walked through the grounds of the Bergianska trädgården in Stockholm while listening to a recording of Ralph Waldo Emerson's essay "Self-Reliance." Was one part of this experience supposed to enhance the other? Why is this "romantic" to say so? My memory of listening to Peter Kropotkin's *Conquest of Bread* associated with the woods around a particular stretch of Interstate 77 is no less distinct, nor is my memory of listening to William Sangster's *Umbrellas and Their History* while in a grocery store parking lot. [...] Certainly, as [Michael] Bull has noted, audiobook listening changes the way we perceive our social environment. To his example of the listener sitting in the café, we might add the listener who watches the bustle of crowds and the listener among the bustle of a crowd; the listener seated on public transit; the listener in the corner store or supermarket. [...] these experiences may be counterpunctual, consonant, or dissonant with the audiobook which provides their context. The difference, it seems to me, may depend on the interpretation of the text in which the listener engages as much as anything else. It is not just one thing to listen to Jane Austen on the subway." (D. E. Wittkower i Rubery 2011 s. 228-229)

"Watch out, multitaskers: a publisher campaign is targeting people whose hobbies make them a good fit for audiobooks. According to the *New York Times*, the website TryAudiobooks.com has been designed with such people in mind and even includes a "personal audiobook assistant" to recommend titles for runners, crafters, road trippers, business travelers, and techies. [...] audiobooks may no longer be "the stepchild of print." " (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21)

"Consumer mail-order rental services introduced by companies such as Books on Tape, Recorded Books, and Books in Motion began to reach the growing number of commuters and travelers with spare time, if not hands." (Rubery 2011 s. 8)

"Susan Bee tells me that on a long solo car trip she was listening to Frank McCourt's reading of *Angela's Ashes* and that she had to pull off the road because she found herself weeping." (Charles Bernstein i Rubery 2011 s. xvi)

"For many years, audiobooks – also known as talking books and, later, books on tape – struggled for literary legitimacy. As the scholar Matthew Rubery reports in his new

book, *The Untold Story of the Talking Book* (Harvard University Press), audiobooks have been cast as the Rodney Dangerfield of literature – they get no respect! The essence of the dispute concerns whether listening really counts as reading. [...] Critics charged that listening was “a lazy man’s way of reading.” ” (Rebecca R. Barry i <https://daily.jstor.org/the-future-of-the-book-is-audio/>; lesedato 18.12.21)

“[L]istening allows you to concentrate in a way that’s not as easy to do with the page or screen, both of which present the temptation to skim.” (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21)

“[T]he real shift toward mainstream acceptance of the audio format began in 1975 with books on tape. Appealing primarily to commuters, books on tape spun the whole “lazy man’s way of reading” claim by suggesting that its consumers were so busy, they had to multitask to make time for reading. As the scholar Helen Aron found in her 1992 survey, those who enjoyed listening to books on cassette skewed male, middle-aged, highly educated, above average income, with long commutes. They also enjoyed reading printed books, using audio only as “an adjunct to reading.” [...] When the education scholar Gene Wolfson revisited audiobook use in the classroom in 2008, he observed that audiobooks teach critical listening, improve vocabulary, and increase comprehension and appreciation of the written word, especially for “reluctant readers,” students for whom English is a second language, and those with visual impairments. Wolfson cited a study on incorporating audiobooks into the literacy program at two middle schools, where the results showed “improved reading scores for four successive years.” Further, the scholar Jessica E. Moyer analyzed audiobooks and adolescents, finding that teens aren’t necessarily reading less than they did in the past. Instead, they are choosing to read in different formats. [...] From this vantage point, it looks as if audiobooks have been held back by a persistent pro-print agenda. Even as evidence mounts that consuming books in audio is highly beneficial to students, the shame remains. It is a feeling shared by philosophy professor William Irwin, who wrote in 2009, “I hide my audio habit because most of my colleagues, and even some of my snobbier students, regard audiobooks as a sign of an impending dark age of mass illiteracy.” ” (Rebecca R. Barry i <https://daily.jstor.org/the-future-of-the-book-is-audio/>; lesedato 18.12.21)

“In 2005, near the beginning of the MP3 audio book craze, the New York Times charmingly detailed the listening habits of New York authors, who dabbled in Dostoyevsky as they strolled around with their dachshunds: “David Lipsky, another New York writer and frequent dog walker, said he often ‘shuffles’ music on his iPod, and has similarly come to enjoy jumping among chapters of, say, James Joyce, Martin Amis and Al Franken as he circles the block.” [...] But do all the myriad benefits that books provide – intellectual enrichment, emotional fulfillment, entertainment – really

transmit just as well through sound? Opinions among book lovers differ as to what it means to read “Ulysses” through ear buds on the drive to work. On the book Web site Goodreads, literature buffs both gush (“I love audio books for the times when I have brain power available but can’t hold a book”) and disparage the practice (“I can’t really listen to audio books. I don’t think I retain as much that way, plus I get distracted with other things.”) [...] However, even research that predates CDs suggests that reading and listening are strikingly similar cognitive processes. For example, a 1985 study found listening comprehension correlated strongly with reading comprehension – suggesting that those who read books well would listen to them well, also. In a 1977 study, college students who listened to a short story were able to summarize it with equal accuracy as those who read it. “The way this is usually interpreted is that once you are good at decoding letters into sound, which most of us are by the time we’re in 5th or 6th grade, the comprehension is the same whether it’s spoken or written,” explained University of Virginia psychology professor Dan Willingham.” (Olga Khazan i <https://www.forbes.com/sites/olgakhazan/2011/09/12/is-listening-to-audio-books-really-the-same-as-reading/?sh=6cfe4f07167a>; lesedato 10.03.22)

“The type of book can also influence how well the information gets absorbed. When the material is difficult, for example, physical reading provides an advantage because the individual can re-read and look to surrounding words for context clues, said University of Memphis professor Arthur Graesser, who studies learning and cognition. In fact, he points out that the studies finding a high correlation between listening and reading comprehension might have had different results had they used complex texts rather than easy ones. And yet in some cases, listening offers major advantages over reading, even with material as tough to parse as Shakespeare. That’s because an audio book pre-determines an aspect of language called prosody, or the musicality of words. Prosody is how we know that someone is being self-reflective when they ask aloud if they left the gas on (or when Hamlet asks whether “to be or not to be”). “Someone who knows the meaning can convey a lot through prosody,” Willingham said. “If you’re listening to a poem, the prosody might help you.” Moreover, we are more likely to stick with a book that we’re listening to than one we’re reading, Graesser said, which would also improve our chances of retaining what’s in it.” (Olga Khazan i <https://www.forbes.com/sites/olgakhazan/2011/09/12/is-listening-to-audio-books-really-the-same-as-reading/?sh=6cfe4f07167a>; lesedato 10.03.22)

“Arnold L. Glass, a professor of cognitive psychology at Rutgers University in New Jersey, studies the ways in which reading and listening differ. But if one mode is superior to the other, it’s not quite clear. Listening has one outstanding advantage over reading, his research shows. When we listen, the theater in our head is in full operation. When we read, the screen may flicker. Reading monopolizes the visual part

of our brain, the place where we form mental images, his 1980 study shows. He asked subjects to determine the accuracy of sentences loaded with imagery and sentences with little imagery. He found that reading slowed judgment on high-imagery sentences. But if subjects listened to the sentences instead, judgment time was the same, no matter the level of imagery. Reading, for all its virtues, seems to get in the way. "Reading is extremely efficient. It occurs automatically. If I show you a word, you can't avoid reading it. Basically, that's a good thing," Glass says. "But it hijacks your mental machinery, slowing down and interfering with the process of understanding what you read." What to conclude from this finding isn't so obvious. The benefit of listening over reading may only be important if you're in a hurry. But remove the time pressure, "and both situations are pretty efficient," Glass says." (Jenni Laidman i <https://www.chicagotribune.com/entertainment/books/ct-prj-0408-audio-books-20120406-story.html>; lesedato 10.03.22)

En amerikanske lydboklytter hevdet at "listening to audiobooks has made him a better reader of other books. Specifically, his own reading has become more of a performance. Here's how he describes reading Jane Austen to himself: "My own silent reading of Austen is cliché, stodgy and far too 19th century, as if the characters were trying to bore themselves." Reading Austen's prose aloud has helped his inner voice to become far more expressive and, at least when reading Austen, downright funny." (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21)

"I läsning ingår – förstås – element av ljud, men när vi läser använder vi många fler delar av hjärnan än när vi bara lyssnar. Viktigt är också att läsningens tid är helt annan än lyssnandets tid. Det är inte bara ögonen som pausar och gör framåtblickar och bakåtblickar. Läsaren behärskar läsningens tid: kan röra sig fritt i texten, göra pauser, tänka efter, göra omtagningar och så vidare. När vi lyssnar på en ljudbok är allt sådant mycket svårare och osannolikare. Att skriva och läsa är någonting egenartat unikt och någonting annat än att lyssna eller se. Att läsa är en summa som är större än summan av lyssnande och seende. Vad jag därför vill föreslå är att litteratur uteslutande är någonting som skrivs och läses. Vill man göra definitionen ännu kompaktare kan man säga att för att någonting ska vara litteratur måste det kunna läsas. Litteratur är läsandets konst. Att lyssna är inte att läsa, man kan inte läsa ljudböcker. När man lyssnat på en ljudbok har man inte läst en bok. [...] Skillnaden mellan att lyssna på poesi och att läsa poesi är ett bra exempel på vad det handlar om. Poesi som är skriven för att läsas högt – det vill säga lyssnas till – är ofta, men inte alltid, problematisk när man läser den på papper, det är ett fenomen som de flesta som sysslar med poesi är bekanta med: den poesi jag tycker är så bra live (spoken word) ter sig helt annorlunda och ofta mycket sämre när jag efteråt läser den i pappersversion. Också motsatsen kan gälla: poesin som i bokform gör mig euforisk kan – men gör det inte alltid – kännas långtråkig eller otydlig när jag hör den uppläst. Skillnaden mellan att lyssna på poesi

och att läsa poesi exemplifierar också skillnaden i lyssnandets och läsandets tid och hur språket blir materiellt då det görs till text och läsning. När jag läser dikten förvandlas den till ett slags tredimensionellt föremål: jag kan röra mig i dikten, gå fram och tillbaka i den, pausa och återuppta, börja i mitten om jag så vill, se på den uppifrån eller underifrån, vrida och vända på den. När jag lyssnar till samma dikt är effekten mycket mera tvådimensionell: orden kommer och de går – därifrån dit – och tar den tid någon annan än jag själv bestämt.” (Peter Mickwitz i <https://www.nytid.fi/2019/10/ljudbocker-ar-inte-litteratur/>; lesedato 20.12.21)

“Man hör ofta argumentet att ljudböcker är bra därför att man kan göra annat samtidigt som man lyssnar på dem och att litteraturen därför får en större möjlighet att göra sig – bokstavligen – hörd om den som ljudbok inte behöver tävla om läsarnas tid och uppmärksamhet på samma sätt som koncentrerad läsning kräver. [...] Viktiga saker är sådana som kräver just precis odelad uppmärksamhet för att betyda det de vill förmedla [...] en ljudboksredaktör på ett av de stora förlagen i Sverige. Redaktören menade att bra ljudböcker görs av sådana böcker som är skrivna på ett enkelt språk och som inte har för invecklade strukturer (läs: rättframa berättelser skrivna på klarspråk). Men det är inte svårt att argumentera för att just de böcker som har språkliga och strukturella komplikationer i medeltal är de böcker som har störst konstnärligt värde.” (Peter Mickwitz i <https://www.nytid.fi/2019/10/ljudbocker-ar-inte-litteratur/>; lesedato 20.12.21)

Lydbøker er basert på stemmen som meningsbærer. Stemmer tilføyer mening og leder forståelsen og tolkningen av historien, hendelsene og personene. En stemme kan endre vår oppfatning og tolkning av en historie vi allerede kjenner. Stemmen er “sjelens lille muskel” (Annette Mürer i *Nordisk litteratur: En årbog* 2004 s. 165). Under lydbok-innspillinger kan det brukes dialekt og andre kjennetegn fra geografiske områder, sosiale sjikt m.m. Dette kalles innholdstilpasset oppleserstemme, eller “doing voices” (med lydlige/vokale kjennetegn for hver person i historien). Det kan være gradvis overgang fra opplesning til skuespill med flere opplesere, spesielle lydeffekter osv.

Kjennetegn ved stemmer er blant annet intonasjon (setningsmelodi), diksjon (grad av tydelig uttale), klang (lys eller mørk), tonehøyde, lydstyrke, modulering (heving og senking av stemmen), rytme, hastighet og bruk av pauser. “What pitch is appropriate for the task at hand? On a scale, what level of perceived ‘highness’ or ‘lowness’ of a voice? [...] A lower voice is perfect for authority, trust, sadness, disappointment, seriousness or threatening topics or characters. In contrast, a higher-pitched voice for cheery, bright, excited, energetic or younger roles. [...] What rate of delivery would suit the purpose? How slowly or quickly might the voice be expected to speak? [...] At a slower rate, listeners have time to consider, imagine and process. [...] Speech rate differences impact the mood engendered in the listener. Complex, sadder or formal

content may benefit from a slower, calmer pace. Urgent, animated, exciting material is a faster one. [...] Everyone has a tone of voice – a speaking pattern – as individual as their fingerprint. [...] is it a regional audience, young audience, severe or international? Think of the difference between a colleague chatting in the office about their weekend. And that same individual rises to their feet, claps their hands together, and delivers an organisational plan to the team for the day ahead. Then compare that with how that person might speak when talking to a member of staff who has lost a relative. [...] Paralinguistic ‘noises’ such as crying or laughter can also be part of the tone of a piece. [...] common texture words for casting include: raspy, gritty, gravelly, cool and hoarse. [...] A sentence can be enunciated perfectly but deliver the wrong meaning without the appropriate intonation. Intonation is the variation in spoken pitch in the journey of a sentence. It helps to indicate attitude or emotion. Falling and rising intonation emphasise a point and differentiate between questions and statements. [...] Where the pattern and words appear in conflict, listeners attach more value to the *pattern*. [...] A louder voice-over’s size and drama indicate urgency, importance, confidence, power, resolve or anger. A softer voice can convey a secret, an intimate word, warmth, discretion, or indiscretion.” (David Lloyd i <https://www.voquent.com/the-vocal-characteristics-that-speak-to-your-character/>; lesedato 23.05.22)

“In studying the concrete modes of the narrating voice of an audiobook, it is relevant to discuss *how* the voice performs: that is, to consider materiality or grain (Barthes, 1988), tone, *ambitus* [avstanden mellom høyeste og dypeste tone], dialect, and diction; the use of glottal stops, style, and intensity; and tempo, pauses, and timing. When a physical, audible voice reads the text aloud, a number of stylistic choices are made concerning the text. The literary intonation is shaped in the sense that a number of decisions are thoroughly considered or conducted: accentuations, intensity, tempo, phrasing, and voice qualities become part of the listening situation. In this process, several choices are made, and standardisation or hermeneutic closure may be the result. [...] the narrator’s style is crucial to an audiobook’s success, to the extent that many audiobook readers look for their favourite narrator before they look for their favourite author when searching for a new audiobook. The voice of the English actor Stephen Fry, for example, has achieved almost iconic status in part because of his readings of *Harry Potter*.” (Have og Pedersen 2013)

“While the alphabet has to evoke the full range of human voice in just thirty or so characters (including punctuation marks), the audio recording provides a much thicker evocation of tone, pitch, rhythm, intonation, and accent.” (Charles Bernstein i Rubery 2011 s. xvi) “[T]he private acoustic world created by sound technology makes it possible for the listener to discern multiple layers of meaning embedded in the spoken word that might otherwise go undetected by readers of the printed text.” (Rubery 2011 s. 11)

“Altogether, the voice itself may be present in three primary ways: counterpunctual, consonant, and dissonant. It may be present as a representation and enhancement of content, much as a counterpoint supports a melody while creating a new content in accordance with its form. It may be present although transparent, fading into the background of the listener’s experience, allowing the listener to focus simply on the content, much as consonant notes accompany and harmonize with a melody, simply drawing out what is already in it. Or, it may be present in an obstructive form, whether in a purposeful and productive form, [...] or in an accidental and purely disruptive form, as might be the case with a title that has poor recording quality or a vocal characteristic which the listener is for some reason unable to allow to fade into the background. In either case, the voice is similar to dissonant notes which clash against and sour a melody – interesting and deepening the experience when this is the intended effect but less so when unintended or poorly done.” (D. E. Wittkower i Rubery 2011 s. 226-227)

Noen lydbøker har innslag av bakgrunnsmusikk. “Audiobooks are also metamorphosing into an independent art form, with full or multi-cast productions, music, and sound effects – enhancements that, for some readers, can bring a text to life in a way that the silent consumption of print cannot.” (Rebecca R. Barry i <https://daily.jstor.org/the-future-of-the-book-is-audio/>; lesedato 18.12.21)

Da Karl Ove Knausgårds roman *Morgenstjernen* (2020) ble innlest som lydbok, var det åtte forskjellige opplesere som hadde de ulike manns- og kvinnestemmene i boka.

Den amerikanske forfatteren George Saunders’ historiske roman *Lincoln in the Bardo* (2017) “seems to be the largest-growing novel among audiobooks: The acclaimed short story writer’s first full-length novel boasts a star-studded cast of 166 narrators. Nick Offerman, David Sedaris, Lena Dunham, Ben Stiller, Susan Sarandon, Megan Mullally and Don Cheadle are among the celebrities who have all lent their voices to narrate the story, about Abraham Lincoln mourning his son Willie in a graveyard full of ghosts. Penguin Random House Audio is applying for a Guinness World Record for most individuals’ voices on a single audiobook. [...] 166 different voices, one for every character in the book” (<https://time.com/4631970/george-saunders-lincoln-in-the-bardo/>; lesedato 14.01.22)

“The external narrator can be especially useful in giving voice to unfamiliar accents, dialects, or languages. Narratives singled out in this regard range from Flo Gibson’s rendering of Yorkshire dialect in *Wuthering Heights* to Lisette Lecat’s Botswanan accents for the *No. 1 Ladies’ Detective Agency* series and Frank Muller’s rendition of

a detective with Tourette's syndrome in Jonathan Lethem's *Motherless Brooklyn*.” (Rubery 2011 s. 13)

“Många lyssnare väljer böcker utifrån sin favorituppläsare, säger Susanna Romanus. Som okänd författare har man stora chanser att nå ut bara genom inläsaren.” (Erik Eje Almqvist i <https://tidningenskriva.se/guide/skriva-ljudbok/>; lesedato 21.12.21)

“Audiobook narrators may be classed into four main categories. The narrator may be the book's author (Stephen King, Toni Morrison, Barack Obama), a professional voice actor (Scott Brick, Jim Dale, Barbara Rosenblatt), a celebrity (Johnny Cash, Jeremy Irons, Oprah Winfrey), or an amateur. On the borderline between performance and adaptation, a fifth possibility often heard on radio is the dramatized recording by a full cast of actors.” (Rubery 2011 s. 13) “The wish for a celebrity narrator reflects the listener's desire to put a face to the disembodied, acousmatic voice” (Rubery 2011 s. 14).

Litteraturforskaren Jeffrey Severs “asks whether a vocal poetics and politics are at work in the audiobook version of Barack Obama's best-selling memoir, *Dreams from My Father: A Story of Race and Inheritance*. As Severs recounts, Obama's narration of the audiobook version of this memoir played a prominent role in the presidential campaign of 2008.” (Rubery 2011 s. 17)

Den svenske Förläggareföreningen har gitt ut rapporten *Ljudboken: Hur den digitala logiken påverkar marknaden, konsumtionen och framtiden* (2019), skrevet av forskerne Hedda Hanner, Alice O'Connor og Erik Wikberg. “En sak de själva trycker på, och som får sägas vara en smula överraskande, är slutsatsen att många väljer ljudboksformatet för att de vill ha sällskap – inläsarens röst minskar känslan av ensamhet och inger trygghet i lyssnaren. Det som ofta brukar lyftas fram som ett argument för ljudboken – att man kan göra andra saker samtidigt som man lyssnar – hittade forskarna betydligt mindre stöd för. [...] En annan faktor som rapportförfattarna lyfter fram som en styrka för de digitala abonnemangstjänsterna för ljudböcker är deras “testbarhet”, det vill säga att risken för att ångra ett köp är minimal, användarna kan enkelt byta till en annan bok utan extra kostnad om de inte gillar det de börjat lyssna på, vilket är betydligt svårare när man köper en bok i bokhandeln.” (Daniel Åberg i <https://www.danielaberg.se/tag/svenska-forlaggareforeningen/>; lesedato 20.12.21)

“Längtan efter sällskap driver ljudboksboomen [...] Ensamma personer kan enkelt skapa känslan av sällskap genom att spela en ljudbok och lyssna på någon annans röst. [...] Studien vilar på en enkät med 1.500 svar och refererar till tidigare forskning om ljudböcker som visar att högläsning kan skapa känslor av trygghet, komfort och

umgänge, och i viss mån kompensera för kommunikation ansikte mot ansikte. 17 procent av de svarande i en studie från amerikanska Audio Publishers Association rapporterade att de föredrar ljudböcker framför andra format för att de tycker om högläsning. Det underliggande behovet av mänskligt sällskap kan med andra ord vara ett skäl till att ljudboken har blivit så populär [...] På sätt och vis är det en tillbakagång till en muntlig berättartradition vid lägerelden” (<http://www.kollat.se/forskare-langtan-efter-sallskap-driver-ljudboksboomen/>; lesedato 21.12.21). “Hedda Hanner, Alice O’Connor och Erik Wikberg uppmärksammar att ljudboken fyller ett specifikt behov som en tryckt bok inte kan tillfredsställa, nämligen behovet av sällskap: “En högläsande mänsklig röst ger lyssnaren en trygghetskänsla och får hen att känna sig mindre ensam. (Kanske är behovet rent av jämförbart med den känsla som barn får när deras föräldrar eller någon annan vuxen läser för dem.)” ” (Maren Eckart og Anneli Fjordevik i <https://ojs.uib.no/index.php/tfl/article/view/5107/3949>; lesedato 22.12.21)

“A study of Swedish audiobooks revealed that most listeners report that they listen to audiobooks for social reasons, suggesting that listening to audiobooks gives them a feeling of human presence” (Linkis 2021).

Lydbøker appellerer til lytteres “desire for proximity and connectedness” (Michael Bull sitert fra Rubery 2011 s. 127), og “conjure scenes of shared storytelling that stir listeners’ emotions” (K. C. Harrison i Rubery 2011 s. 145).

“Don Katz, the Chicago native behind an audiobook revolution. He is the founder and CEO of Audible, one of the biggest providers of spoken books. [...] Amazon bought it in 2008, although he still runs it. [...] “It is really much more connected to the pleasures of being read to as a child and our fundamental love of storytelling,” Katz says.” (Jenni Laidman i <https://www.chicagotribune.com/entertainment/books/ct-prj-0408-audiobooks-20120406-story.html>; lesedato 10.03.22)

Den første delen av Robert Blumenfelds bok *Acting with the Voice: The Art of Recording Books* (2004) “is filled with fantastic information and tips. Legitimate Linguistic theories and skills are taught and methods the industry uses to record books are gone over skillfully and from the perspective of someone who has been doing this work for years.” (<https://www.goodreads.com/en/book/show/2743185-acting-with-the-voice>; lesedato 27.06.22)

“Papir- versus e-boka og lydboka. Danmarks Radio på nett har sammenlikna egenskapene til disse tre hovedtypene av bøker. [...] lydboka er mest energieffektiv! Da snakker vi ikke om at lydbokfila som strømmes eller cd-en som presses sluker mindre energi enn papirboka, som blant annet krever koking av cellulose og trailer-

transport av sluttproduktet. Vi snakker derimot om at: “Der foregår to overordnede prosesser oppe i din hjerne, når du læser i en bog. Først oversætter din hjerne blækklatterne på papiret til en række af ord, der former en meningsfuld sætning. Herefter går hjernen i gang med at prøve at forstå sætningen i den sammenhæng, den skrevet i bogen. Lytter du til en lydbog, kan du derimod springe hele den første del af processen over. Det kræver altså mindre af din hjerne at lytte – og det skyldes, ifølge Bo Steffensen, at vi fra naturens side er designet til at lytte og tale, men ikke til at læse.” ” (Anders Ericson i <https://bibliotekettarsaka.com/2018/11/15/papir-versus-e-boka-og-lydboka/#more-17442>; lesedato 14.12.18)

“1931: Det amerikanske blindforbundet starter “Talking Books Program”, som skulle produsere innlest litteratur til blinde. De første opptakene inneholdt blant annet tekster av Helen Keller og Edgar Allan Poe.

1979: Da Sony Walkman ble lansert, kunne du endelig få en privat lydopplevelse mens du var på farten.

1987: Her i Norge startet Lydbokforlaget opp på Melhus i Sør-Trøndelag. De klarte å forhandle seg til lydrettighetene til en del norske bøker som de så distribuerte på kassett og etter hvert også på cd. Senere fulgte de store forlagene og andre selskaper etter. [...]

2008: Nettbutikken Amazon begynte å tilby lydbøker etter å ha kjøpt opp selskapet Audible. Lyttere kunne kjøpe og laste ned bøker på Ipoder og andre mp3-spillere.” (*Morgenbladet* 12.–18. januar 2018 s. 11)

“[T]he history of the medium from the outset has been intimately connected to disability.” (Rubery 2011 s. 2)

“Talking Books for the Blind [...] were originally sponsored here in the US by our own American Foundation for the Blind, and in Great Britain by the Royal National Institute of Blind People. In both cases it took the blinded veterans of World War I to spur action. Prior to the war, blindness was not considered a societal obligation. But blinded veterans were a different matter. [...] Initially, Helen Keller was against Talking Books, as she felt it would diminish braille literacy. However since most blind people were older and did not know braille she changed her viewpoint, and in fact, it was due to her encouragement the Library of Congress became involved.” (Bill Holton i <https://www.afb.org/aw/18/4/15219>; lesedato 20.12.21)

“At first, people thought that audiobooks were for the blind (indeed, the first audiobooks, on wax cylinders, were an initiative of the American Institute for the

Blind in the nineteen-thirties; Helen Keller first opposed them – not on the grounds that they would compete with Braille but because she thought them an extravagance in a period of deep depression – but eventually supported the effort, lobbying successfully with President Roosevelt to create the Library of Congress Talking Book Program for the Blind.” (John Colapinto i <https://www.newyorker.com/books/page-turner/the-pleasures-of-being-read-to>; lesedato 10.03.22)

“The recording of books began in America as part of the American Foundation for the Blind (AFB) and Library of Congress Books for the Adult Blind Project. The Talking Books Program pioneered their development in 1932 with test recordings including a chapter from Helen Keller’s *Midstream* and Edgar Allen Poe’s “The Raven.” The organization produced an electric playback machine the following year and received congressional approval for exemption from copyright and for free postal distribution of talking books. In a letter to President Franklin D. Roosevelt, Helen Keller described recorded books as the most valuable tool for the blind since the development of Braille. The first recordings made for the Talking Books Program in 1934 included sections of the Bible; the Declaration of Independence and other patriotic documents; plays and sonnets by Shakespeare; and fiction by Gladys Hasty Carroll, E. M. Delafield, Cora Jarrett, Rudyard Kipling, John Masefield, and P. G. Wodehouse. Other charitable organizations also contributed to the growing library of talking books; in 1936, the American Printing House for the Blind produced its first with a recording of Jonathan Swift’s *Gulliver’s Travels*. [...] The service benefited from the participation of celebrity authors reading aloud from their own work, including W. Somerset Maugham’s *Of Human Bondage*, Stephen Vincent Benét’s *John Brown’s Body*, and Eleanor Roosevelt’s *This Is My Story*. The use of celebrity narrators has continued ever since to play a prominent role in the audiobook publishing industry.” (Rubery 2011 s. 5)

“In 1934, the Library of Congress launched the first talking books program after Congress approved funding through the Books for the Adult Blind Project. There was opposition from the beginning – from groups who felt the money would be better used to publish more books in braille, even though fewer than 20 percent of visually impaired people could read braille [...] It was evident, however, that “a new medium of reading” had arrived, as Edward M. Peterson, chairman of the American Library Association Committee on Work with the Blind, put it in a 1934 article on “The Talking Book.” [...] At first, recorded books were not widely available, largely due to the cost of producing records and players, but also because copyright concerns limited their distribution to the sightless exclusively, which had the unintentional consequence of stigmatizing the new medium. The U.K. established a program similar to the Library of Congress’s, also geared toward the blind and partially sighted, with particular emphasis on veterans whose vision had been damaged during World War I.

It wasn't until 1952, when Caedmon Audio released its LP of Dylan Thomas reading "A Child's Christmas in Wales" that any attempt was made to broaden the market. Caedmon's record sought to restyle spoken-word recordings as a form of entertainment suitable for all." (Rebecca R. Barry i <https://daily.jstor.org/the-future-of-the-book-is-audio/>; lesedato 18.12.21)

"It was not until the 1930s that the National Institute for the Blind (now the RNIB) began producing book-length narrations on shellac discs, predominantly for soldiers who were blinded during the first world war. From its inception, the talking book faced a lot of the same questions over its relationship to text that audiobooks do today. Does listening to a book count as reading it? How should narration best serve the written word? Is it documentation, recitation, or performance?" (Tim Dowling i <https://www.theguardian.com/books/2019/nov/16/throat-hurts-brain-hurts-secret-life-of-audiobook-stars-tim-dowling>; lesedato 20.12.21)

"The Royal National Institute of Blind People began recording books on to heavy fragile shellac records in 1935. [...] the first full-length audio book ever made, a set of four LPs recorded in 1935 with the full text of Joseph Conrad's 1902 novella *Typhoon* [...] The Royal National Institute of Blind People, which now has a library of 25,000 titles available as digital downloads rather than the heavy fragile shellac records of the 1930s, began creating audio books in 1935." (Maev Kennedy i <https://www.theguardian.com/books/2016/nov/21/unique-copy-of-first-full-length-audio-book-found-in-canada>; lesedato 20.12.21)

"The first titles to be recorded were Joseph Conrad's *Typhoon*, Agatha Christie's *The Murder of Roger Ackroyd*, and the Bible (*The Gospel According to St. John*). They were made on 12-inch discs that played at a rate of 24 revolutions per minute (RPM), much slower than the standard rate of 78 rpm used for music records at the time [...] This enabled the RNIB to fit an average-sized novel onto about 10 discs. [...] The Gospel of John was particularly relevant for its scene of Jesus healing a blind man and thereby turning darkness into light. The British & Foreign Bible Society paid to have this section of the Bible recorded [...] Talking book records were made of shellac and therefore fragile" (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21)

"Företaget Visuellt ljud gör ljudböcker åt bland annat Piratförlaget, Damm förlag och ljudboks-förlaget Storyside och har enligt egna uppgifter minst 30 procent av marknaden [i Sverige]. [...] Dramatens Magnus Roosmann, en veteran med 50 inläsningar bakom sig. [...] "Likheter med att stå på scenen? Ja, det är väl återhållsamheten, man ligger i närbild med rösten och det gäller att lämna plats för lyssnaren." Inför en inspelning läser han igenom boken två gånger: först tyst, nästa

gång för sig själv. Nej, han “gör inte som Mästaren” – Torsten Wahlund – stryker under delar av texten för att veta hur han ska läsa. “Det stoppar upp för mig. Jag lutar på att flödet fungerar ändå, och på att producenten rättar mig om det går fel.” [...] “Jag älskar när lastbilschaufförer talar in på min telefonsvarare och säger ‘Fan vad du skänker glädje’ [...]” [...] Hur erfaren en inläsare än är krävs det mycket jobb innan bokorden blir kommersiellt gångbara. I en första korrekturlyssning listas alla missljud, felaktiga uttal, harklingar, konstiga klipp, hörbara sidbläddringar med mera. Det mesta kan ordnas med teknik, men allt som oftast kallas skådespelaren in för en omtagning. Sedan ska det brusreduceras, ljudbilden ska jämnas till, en extern korrekturläsare granskar inspelningen som en “vanlig lyssnare”, det ska läggas in navigationsspår var femte minut – och cd-bytena får inte ske mitt i ett mord så att säga. Det tar en och en halv månad från att inläsaren får sitt manus till att inspelningen skickas till cd-presentation eller görs om till mp3-fil.” (fra nettsidene til den svenske avisa *di.se*; lesedato 27.09.10)

“ “Jag ska inte tolka boken utan förmedla dess innehåll, och med så små medel som möjligt. Jo, det är klart att jag måste markera när olika människor talar i en dialog, men jag kan inte excellera i olika röster, det handlar i stället om minimala nyanser. Ändå får det inte bli oengagerat.” Även Jonas Malmsjö läser boken två gånger innan han går in i studion. Först snabbt, sedan mycket långsamt samtidigt som han gör noggranna anteckningar i manus. “Jag har utvecklat ett eget system, ett slags egen interpunktion där jag till exempel noterar var jag ska andas extra, betona något särskilt eller öka tempot.” ” (fra nettsidene til den svenske avisa *di.se*; lesedato 27.09.10)

“Skilled voice actors convey enormous amounts of information through speech. Crafting unique voices is especially impressive when one considers just how many characters there are in some of our most beloved novels. [...] The Harry Potter books forced Jim Dale to come up with 134 different voices” (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21).

“Doing your homework ensures that characters speak in an appropriate accent. “I’d never randomly give someone a Birmingham accent if it wasn’t in there,” says Tania Rodrigues, who has narrated works by Kiran Desai, David Mitchell, Arundhati Roy, Kamila Shamsie, Jeanette Winterson, and numerous others. Like many narrators, she turns the novel into a script: “For fiction, I’ll mark up all the characters’ speeches, so it becomes like a script for me.” Overlaying the script with colored highlights makes it is easy to tell at a glance who is speaking. “I colour code them so when you’ve got conversations you know who’s speaking when,” explains Tania.” (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21)

“In the US, 81-year-old actor George Guidall is considered narration’s undisputed heavyweight champion: his baritone voice has graced more than 1,300 audiobook recordings, including works by Dostoevsky, Jonathan Franzen and Stephen King. [...] Clare Corbett isn’t sure, but she thinks she’s narrated about 300 audiobooks since she left drama school to join the BBC’s Radio Drama Company. [...] She was one of three narrators of *The Girl On The Train* by Paula Hawkins (the book itself features alternating narrations), which won an Audie award for best audiobook in 2016. More recently she narrated *Flights*, The Man Booker international prize winner by Polish author – and now Nobel prize winner – Olga Tokarczuk. “Approaching that was very difficult,” says Corbett. “There was Russian and Polish language in it, and Russian, Polish and Croatian pronunciations.” In the end, she contacted some other women from her local area who spoke the languages and could guide her through the pronunciations. “I’m meeting my community at the same time,” she says. [...] Most professional readers are also trained actors – as early as 2013, Audible’s founder Donald Katz was claiming his company was probably the largest single employer of actors in the New York area – but narration comes with its own peculiar constraints. “What’s different is, you’ve got to stay still,” says Corbett. “When I first started, I was very animated. I was told to stop.” Any movement in the booth creates extraneous noise: fabric rustling, chair creaking, foot tapping. Before the introduction of the iPad, even the turning of pages was an editing headache.” (Tim Dowling i <https://www.theguardian.com/books/2019/nov/16/throat-hurts-brain-hurts-secret-life-of-audiobook-stars-tim-dowling>; lesedato 20.12.21)

“Liv Steen liker alle bøkene hun leser inn for NLB, også de hun ikke ville ha lest på fritiden. [...] - Da jeg leste inn *Gifttreet* av Barbara Kingsolver, brukte jeg flere dager på å komme meg gjennom en scene hvor datteren i boka døde. Jeg måtte lese om igjen flere ganger for at gråtingen ikke skulle høres i lydboka. Kan inneholde spor av nøtter av John O’Farrell var på den annen side så morsom at jeg måtte stoppe opp hele tiden fordi jeg lo så mye.” (<http://www.nlb.no/artikler/stemmen-i-oret-mot-liv-steen>; lesedato 12.08.16)

Noen forfattere leser selv sin egen tekst på lydbok-versjonen, og hennes/hans egen stemme skaper en spesiell aura av noe opprinnelig og autentisk. Men i de fleste tilfeller er det skuespillere som leser. Mange gode forfattere egner seg dårlig som levendegjørende høytlesere. I et intervju fortalte skuespiller Unn Vibeke Hol om sin innlesing av lydbøker: “Vi skal yte forfatteren rettferdighet. Men av og til blir det innleserens oppgave å gjøre boken bedre enn den kanskje er.” (*A-magasinet* 26. mars 2010 s. 50)

“The right narrator, on the other hand, can lead a listener to other authors. [...] There are definitely people with a following. [...] Sometimes, for reasons of authenticity, the

best person to narrate a book is its author, although authenticity is itself a slippery notion. [...] the author's familiarity with the text is considered a plus – if she isn't prepared, who is?" (Tim Dowling i <https://www.theguardian.com/books/2019/nov/16/throat-hurts-brain-hurts-secret-life-of-audiobook-stars-tim-dowling>; lesedato 20.12.21)

“[G]anske vist er det stadig forfatteren og genren, der er vigtigst, når vi vælger en lydbog, men indlæsningen kommer ind på en solid tredjeplads, og i en ny undersøgelse siger to ud af tre lydbogsbrugere, at indlæsningen har betydning for, om de får lyttet bogen færdig eller ej. [...] på den ene side kan man blive så irriteret over stemmen eller måden, der bliver læst op på, at man opgiver en bog, man ellers gerne vil læse. På den anden side kan den rigtige stemme måske få os til at fordybe os i fortællinger, vi ellers ikke var blevet færdige med [...] Og det er ikke kun stemmen, men også måden, der bliver talt på. Det er udtalen. Betoningen. Det kan være, indlæseren er for dramatiserende eller for monoton. Der er store subjektive forskelle, som både kan handle om, hvad vi hver især har erfaret tidligere. Det handler også om, hvilke kulturelle koder vi har lært. [...] For mange handler det også om, at man er sammen med nogen. Stemmen er en form for selskab, der gør, at man ikke føler sig alene. Der er én lige ved siden af, og det kan være en rar følelse af at have en andens stemme i sit øre” (Birgitte Stougaard Pedersen i <https://www.midtjyllandsavis.dk/artikel/a59ba6c3-4a0a-45b6-a858-d46207d84e28/>; lesedato 05.05.22).

Den amerikanske forfatteren Joan Didion har skrevet en lang række verk innen både sakprosa og skjønnlitteratur. “Most of her work had been recorded, but there was little I would have been willing to listen to or recommend. Best were Elizabeth Hess reading *After Henry* and Kimberly Farr reading *Blue Nights*, *South and West*, and *Let Me Tell You What I Mean*. These actors didn't try to impersonate Didion or make her a character but were content to let her emerge as a sensibility, an intellectual presence, a mind with a gift for apprehending experience. Yet Didion's major works – her novels, essays, and reporting – had mostly been assigned to actors who seemed burdened by either too much or too little knowledge of who Didion was. They showcased her style with mannered readings that made her sound precious and sententious, or else they tried to make everything seem exciting, like someone reading Nancy Drew to children. Then there was Keaton, who might have been giving a master class in how not to read Didion aloud. [...] She dramatizes everything, reading an account of the weather on opening day of a trial as though she were reminiscing about prom night, endowing every random person Didion quotes en passant with a personality and a backstory. [...] she lards her performance with arbitrary “acting choices” that eviscerate Didion's prose and, with it, a whole literary style that generations of women intellectuals have used to make themselves heard and ensure they would be taken seriously.” (Mimi Kramer i <https://www.vulture.com/2022/05/audiobook-performer-actor-reader-good-bad.html>; lesedato 27.06.22)

“Varying one’s pace on arbitrary words or phrases just to be interesting is something you run across. So is emphasizing random words and syllables. Then there’s the idea that one should try to act out the meanings of words. If the word languid appears, you read it slowly, for example. You read a word that denotes hostility in a way that sounds angry. [...] a tendency for narrators to telegraph how we’re supposed to think or feel [...] Often, this kind of editorializing takes place in the context of something strange or miraculous happening in a narrative: The audiobook reader indicates vocally that we should regard that thing with awe or suspicion.” (Mimi Kramer i <https://www.vulture.com/2022/05/audiobook-performer-actor-reader-good-bad.html>; lesedato 27.06.22)

Noen lydbokbrukere er kritiske til mediet fordi “I don’t really enjoy it because they [f.eks. romanpersoner] don’t sound the way I think they do” og “I like to read in my mind and create my own voices for characters” (Rubery 2011 s. 193).

“The listener may become too aware of the narrator’s voice if it does not achieve a sufficient level of neutrality, instead becoming an unwelcome third party intruding between author and reader. [...] In addition, the spoken narration of a printed text introduces a potentially ideological dimension through its aural rendering of such controversial categories as class, ethnicity, gender, race, and nationality.” (Rubery 2011 s. 14)

“People feel very strongly about matching an audiobook’s narrator to the subject matter, especially in terms of gender, race, or ethnicity. For example, some think that a novel about an African American character should have an African American narrator.” (Matthew Rubery i <https://audiobookhistory.wordpress.com/>; lesedato 20.12.21)

“Professional audiobook narrators are selected for their ability to perform with either a neutral or content-appropriate accent, in which the goal, presumably, is to minimize the likelihood that the listener’s focus will be drawn by these formal aspects of the performance rather than by the content which it is meant to represent.” (D. E. Wittkower i Rubery 2011 s. 226)

Den russiske 1800-tallsforfatteren Leo Tolstojs roman *Anna Karenina* finnes som norsk lydbok med innleser Birgitte Victoria Svendsen. Hun “har gjort et underlig valg: Hun leser med én teaterstemme (klassisk type), uavhengig av hvilken karakter som snakker. Anna Kareninas forsmådde ektemann Aleksej Alexandrovitsj er unntaket. Hver gang han får ordet anlegger Svendsen en tegnefilmaktig bandittstemme:

stemmen til en skikkelig sleip og ond person. Dette valget gir lydboken en (utilsiktet) humoristisk kvalitet.” (*Morgenbladet* 9.–15. april 2010 s. 34)

Den amerikanske journalisten Ronan Farrow ga i 2019 ut boka *Catch and Kill: Lies, Spies and a Conspiracy to Protect Predators*. “Beskrivelsen av den klønete spionen Ostrovskiy, som i flere dager følger etter feil mann, for senere å innse at det er Farrow’s like lyshårede nabo, er underholdende lesning mellom tyngre passasjer om tiltagende maktspill og seksuelle overgrep. (Men styr for all del unna lydbokversjonen der Farrow etterligner stemmene og aksentene til egne kilder!)” (*Morgenbladet* 8.–14. november 2019 s. 39)

Torborg Nedreaas’ *Av måneskinn gror det ingenting* (1947) “er blitt kalt Norges første roman med abort som hovedtema. I januar i år begynte jeg, som jeg ofte gjør med norske bøker her i USA, med å høre på lydboken i bilen og ute i den amerikanske skogen. Men denne lydboken er noe helt spesielt, for den blir lest av Gørild Mauseh, som bruker sin egen finnmarksdialekt. Mauseh leser slik at lytteren virkelig føler at romanen gir oss den navnløse hovedpersonens sjel. Dette høres kanskje litt sentimentalt ut, men romanens eksplisitte formål er nettopp å vise oss en kvinnes *sjel*.” (Toril Moi i *Morgenbladet* 31. juli–6. august 2020 s. 38)

I en undersøkelse sa en person om sin bruk av lydbøker: “I often listen to books I have read and find that I ‘hear’ things I didn’t ‘see’ ” (sitert fra Rubery 2011 s. 146).

“Det aller, aller viktigaste er at opplesaren kjenner teksten godt. Ein skulle kanskje tru at ein forfattar som les sin eigen tekst soleis alltid vil gje godt resultat, men forfattaren har “berre” gode føresetnader. Det er lett nok å liste opp forfattarar som er gode opplesarar av eigne bøker:

- Erlend Loe brukar ikkje stemma til å skilje personane frå kvarandre (særleg merkbart er den flate framføringa av dialog tydeleg i *Vareopptelling*), men den monotone stilen hans er så særprega og gir så mykje av ein ekstra dimensjon til bøkene hans at det å høyre Per Frisch lese *Fakta om Finland* blir uvant (sjøl om det på ingen måte er noko gale med Frisch’ opplesing).

- Dag Solstad er og ein forfattar med ein heilt eigen måte å lese på. At han stundom snøvlar er ein ting, ein annan er at forfattaren Solstad skriv så lange setningar at opplesaren Solstad ikkje alltid rekk å drikke ein slurk vatn før punktum (*16.07.41, Arild Asnes 1970*). Likevel høyrer stemma og prosaen saman i den grad at ein profesjonell skodespelar/opplesar som Kai Remlov vel å nærmast kanalisere Solstad når det er han som les (*T. Singer*)

- Maria Parr si opplesing av *Tonje Glimmerdal* er eit tredje døme på at forfattaren kan gjere ein god jobb. Ved andre gjennomhøyring kan vaksne kanskje finne på å reagere på ein tone som er litt vel innsmygende [...]

- Og medan vi er innom barnelitteraturen: Rune Belsvik er ein vel så god opplesar som forfattar. Særleg er *Dustefjerten og den store sommarferien* ein sann svir. Oktava og Andungen har fått ganske outrerte røyster, men det forvitnelege ligg i dei subtile skilnadene mellom til dømes Kavringsvegen og Dustefjerten sjøl. [...]

Sturle Brustad les sin eigen *Anarchy in Åmot* på eit vis som framkallar desperasjon ganske fort, og Helene Uri verkar å vere på gråten under heile framføringa av *De beste blant oss*.” (Knut Sigurd Senumstad i <http://www.lettvinsynsing.com/2014/03/hgtlesing-som-performance-eller-kva-kan.html>; lesedato 11.09.14)

“If you spend a lot of time with audiobooks, you start paying close attention to the people who read them, and probably develop a stable of favorites. Listeners know that the best narrators can make a good book take wing and a merely decent book grow more engaging. They can carry us through the dry parts of nonfiction, and might get us to try something we otherwise might not have. [...] Simon Vance, a British actor, accompanied me through most of the sea novels of Patrick O’Brian with his steady versatility. [...] those qualities were on fine display when I listened to his rendition of “David Copperfield” last year. After I finished the Dickens, I downloaded Hilary Mantel’s majestic “Bring Up the Bodies,” and was pleasantly surprised to hear Vance’s gentle and authoritative voice once again. It was like running into an old friend and knowing that we were about to have a long and satisfying visit.” (John Schwartz i https://www.nytimes.com/2013/05/19/books/review/when-words-sing.html?hp&_r=0; lesedato 10.03.22) “Essential to the success of an audiobook is the “voice talent,” or narrator. If the narrator doesn’t deliver a rich, authoritative voice and range of characterizations and emotions, the listener will likely move on.” (<https://bangordailynews.com/2011/07/03/living/the-right-voice-can-send-an-audio-book-up-the-charts/>; lesedato 10.03.22)

“Not long ago, I rented the audiobook of “The Sun Also Rises,” not so much because I felt a burning compulsion to reexperience Hemingway’s novel (which existed in my memory as a vaguely tiresome meditation on machismo, sexual impotence, and bullfighting) but because I was curious to hear how the actor William Hurt interpreted it. Hurt, eschewing the kind of caricatured, brawny-man speaking style favored by readers-aloud of Hemingway, went for an eccentric, slightly stilted, halting, almost delicate diction as Jake Barnes – a strange-seeming choice that at first clashed badly with my own inner ear but that now, after repeated, delighted listenings, seems like the only way to render Barnes’s voice, since it best accentuates the deadpan hilarity that is

too little commented upon in Hemingway. I'd failed to understand, until I listened to Hurt's performance, just how funny and touching the book is." (John Colapinto i <https://www.newyorker.com/books/page-turner/the-pleasures-of-being-read-to-lesedato> 10.03.22)

Den britiske skuespilleren Kenneth Branagh både regisserte og hadde hovedrollen som Poirot i krimfilmen *Murder on the Orient Express* (2017). "In addition to directing the new version of Agatha Christie's *Murder on the Orient Express*, Kenneth Branagh expertly narrates a new audiobook recording of this classic Poirot mystery. [...] Branagh may seem like the obvious choice to narrate this new production of Christie's classic whodunit given that he both directs and stars in the aforementioned adaptation and too many other films and TV shows to name here. [...] he transitions with ease between Hercule Poirot's French accent and the ranging accents of the other passengers on the Orient Express – from Swedish and Italian to the hard Rs of the Americans onboard. His skill with accents helps keep the characters clearly defined for the listener, avoiding some of the confusion that can happen when actors only subtly differentiate the voices participating in the dialog." (Danielle Prielipp i <https://www.criminalelement.com/audiobook-review-murder-on-the-orient-express-read-by-kenneth-branagh/>; lesedato 14.01.22)

"All opplesing er tolking, og mange som les lydbøker er klar over dette. Høyrer du til dømes Ivar Nergaard lese *Gomorra* (Roberto Saviano) legg du fort merke til at han har lagt til om lag 10% ekstra rettferdig harme. Anders Ribu les *På vegne av venner* (Kristopher Schau) med eit nær hysterisk gravalvor og framstår som det ekstra melodramatiske avkommet til Erik Hivju og Svein Tindberg. Å legge stemme til karakterane i ein roman krev kjennskap til karakteren, og det kjem berre med grundig og gjenteke lesing av stoffet. Roy McMillan, som les audible-utgåva av *Don Quijote*, er eit døme på kor ekstremt bra det kan bli. Anders Baasmo Christensen og Robert Stoltenberg, derimot, smører seg fullstendig bort i tolkingane av kvar si Ole Lund Kirkegaard-bok. Stoltenberg, som les *Gummi-Tarzan* og elles er god til å karakterisere folk med stemma, let Ivan Olsens far, Herr Olsen, få ei stemme som berre kan skrike. Når så romanen krev at han skal kviskre har ikkje Stoltenberg nokon stad å gå. Baasmo C gjer same feil med *Otto er et neshorn*. Men for berre å komme tilbake til alt Roy McMillan gjer rett: I *Don Quijote* førekjem det naturlegvis ein del spanske namn, og den som høyrer på har ingen grunn til å tru noko anna enn at McMillan snakkar godt spansk. Vidare kjenner han karakterane godt nok til å gje kvar av dei som er med lenge ikkje berre distinkte røyster som er til å kjenne att anten personen er sint eller glad, trøytt eller motig, han føyer til karakteriserande detaljar som visse ymt av dialekt og i tilfellet med kandidaten Samson Carrasco ein affektert stil med snobbete talefeil og det heile. Forlaget som har betalt for denne innlesinga, som må ha teke eit par veker berre å spele inn, er billegplateselskapet Naxos. Kunne norske lydbokforlag vurdert å

vere halvparten så spandable?” (Knut Sigurd Senumstad i <http://www.lettvinsynsing.com/2014/03/hgtlesing-som-performance-eller-kva-kan.html>; lesedato 11.09.14)

“David Eberhard er en kjent psykiater i Sverige og kom med boka *Det stora könsexperimentet* i høst [2018]. Der stiller han spørsmål i forbindelse med ønsket om å slutte å operere med kjønn, noe som jo er litt på moten i Sverige. Denne boka ble lest inn som lydbok nå, og da endte det med at innleseren av lydboka ikke bare nøyde seg med Eberhards tekst, men “i smyg” også leste inn sine egne private synspunkt på Eberhards meninger. [...] Lydbokforlaget som gav ut boka kom vel ikke på at de måtte prøvehøre den før de sendte den ut, men nå skal den leses inn på nytt og med en annen innleser” (fra e-post av bibliotekar Gunvor Bolstad Rustad på e-postlista biblioteknorge, 13.01.19).

Musikeren Ole-Jørn Borum sa i et intervju om sin egen inspirasjon: “Inspirasjonen får jeg veldig ofte av å høre på lydbøker. Plutselig hører jeg en linje, et sitat som fenger, og så spinner jeg videre rundt det” (*Stavanger Aftenblad* 31. januar 2011 s. 24).

Også noen lærebøker for skoleverket finnes som lydbøker. Da brukes lydbøkene direkte til innlæring. Annen bruk kan være til å friske opp språkkunnskaper og “språkøre”, f.eks. ved å lytte på franske lydbøker før en reise til Frankrike. En ulempe kan være at noen lydbøker lenge har hatt ett fastlagt tempo som ikke er bestemt av lytteren (men det går an å hoppe bakover og framover i en lydfil). I noen avspillings-systemer kan opplesningstempoet justeres av brukeren, og en slik valgmulighet blir stadig vanligere. Noen personer praktiserer “høre-lesing”, der de lytter til teksten mens de samtidig ser på teksten. Tunghørte kan skru opp lyden til et nivå som er passe for dem.

“[P]å Storytel lytter jeg nå til Max Tegmarks “Liv 3.0” [...] i halvannen hastighet (det er seks hastigheter å velge mellom, fra 0,75 til 2,0). Dette er ei fagbok om kunstig intelligens, så hurtiglytting går bra, mens derimot lydboka “Å vere i livet”, der Halldis Moren Vesaas leser egne dikt, sjølsagt må gå i normal hastighet.” (Anders Ericson i <https://bibliotekettarsaka.com/2018/11/15/papir-versus-e-boka-og-lydboka/#more-17442>; lesedato 14.12.18)

“*Adjusting the speed* was primarily performed when respondents read school assigned novels as audiobooks, either because they were short of time or because they did not find the novels enjoyable. This was also a feature used for listening at a quicker pace in order to be efficient. The adjust speed feature was mostly similar across the different apps, and easy to use according to the respondents. The *Storytel* app had six pre-set speeds to choose from, while the *BookBeat* and *Nextory* apps allowed users to manually adjust the speed from anywhere between 0.5 - 2.0, with 1.0 being the regular speed.” (Wallin 2022 s. 55)

“Blir rastløs av å høre på treige lydbøker – skru opp farta [...] For dem som synes det tar for lang tid før innleseren av lydboka kommer til poenget, finnes det alternativer. Mange strømmetjenester for lydbøker tilbyr nemlig hurtigavspilling på opp til to ganger normalfart. [...] Hurtigere avspilling ligner mer på tempoet vi har når vi leser en fysisk bok. Vi leser fortere inni oss enn når vi leser høyt, mener professoren. Hylland Eriksen tror også ønsket om at det skal gå raskere er et naturlig resultat av endringer i kulturen. - Vi vil ha mer informasjon inn, samtidig som vi har litt dårligere tid. Vi er nok mindre tålmodige enn tidligere, da det var færre tilbud og vi lente oss mer tilbake. [...] Flere strømmetjenester for lydbøker gir lytterne muligheten til å velge raskere avspilling. Storytel er en av dem. Daglig leder Håkon Havik sier bakgrunnen for at de tilbyr dette er stor etterspørsel. - Folk er forskjellige, og dialog med brukerne viser at en del ønsker å kunne skru opp hastigheten. Vårt inntrykk er at de fleste lytterne fremdeles foretrekker vanlig avspilling, men at noen ønsker andre alternativer, sier han. Han forteller videre at det tidligere kom mange tilbakemeldinger da lydbøker ble lest inn på CD. - Mange mente lydbøker ikke var noe for dem. Grunnen var nettopp at de synes det gikk for treigt. Nå opplever vi at muligheten til å tilpasse tempoet, gjør at mange flere har lyst til å høre lydbøker enn før.” (Sara R. Nærum i https://www.nrk.no/telemark/fredrik-ble-rastlos-av-a-hore-pa-lydbok-_sa-fant-han-speedknappen-1.14676562; lesedato 30.09.19)

“Manusforfatter og dramatiker Axel Hellstenius leser mye og raskt, ifølge ham selv. Da han nylig hørte på lydbokversjonen av Roy Jacobsens bok “De Usynlige” valgte han i perioder å skru opp hastigheten. - Når jeg hadde hørt innleseren beskrive naturomgivelsene, fått “bildene” og satt meg inn i stemningen, var det noen partier i boka jeg opplevde som litt saktegående. Da valgte jeg rett og slett å speede opp. Og så roet jeg ned tempoet igjen i andre deler av boka. [...] Muligheten til å velge selv bidrar til at lydbøker er i ferd med å kompensere for nedgangen som i lengre tid har preget bokbransjen [...] særlig er de tradisjonelle bokslukerne som ønsker at det skal gå raskere. [...] For dem som synes at livet skal leves langsomt, kan Håkon Havik betrygge med at Storytel nylig også har lansert muligheten for å velge saktere avspillingsfart på deres lydbøker.” (Sara R. Nærum i https://www.nrk.no/telemark/fredrik-ble-rastlos-av-a-hore-pa-lydbok-_sa-fant-han-speedknappen-1.14676562; lesedato 30.09.19)

“När man läser tyst i en bok fungerar hjärnan som en redaktör och rättar till texten utan att man märker det. Men om någon läser texten högt avslöjas alla småfel direkt” (Erik Eje Almqvist i <https://tidningenskriva.se/guide/skriva-ljudbok/>; lesedato 21.12.21).

Det amerikanske lydbokselskapet Audible tilbyr en såkalt “whisper-sync”-funksjon: Brukerne “can get the narrated/audible version of the book and the kindle version as a package. The whisper sync function highlights the words on the page as it is being

read. This improves reading speed and comprehension ability because you are using two of your senses as opposed to one; sight and sound. Humans can listen to something 4x faster than they are able to read. If you want to read faster, turn the speed option to 1.5x or even 2x the normal speed.” (Vivian Bennet i <https://ppmzhhdv.vwdcnvpp.quora.com/https-www-quora-com-How-can-I-learn-and-read-faster-answer-Vivian-Bennet>; lesedato 17.12.24) E-bøker kan altså ha lyd støtte (opplesning av ordene på skjermen).

“A recent [2009] survey by librarian Teri Lesesne found that audiobooks used in conjunction with print aided elementary school students’ reading comprehension and fluency. She cites a study by Mitchell Levine that found a 34 percent edge in comprehension scores, 65 percent fluency gain, and 77 percent more pages read by students using audiobooks versus the control group.” (Rubery 2011 s. 156)

En tysk lydbokinnleser, Volker Lechtenbrink, fortalte i et intervju at det er en fordel når romanen han leser har blitt filmatisert og han kjenner filmen, fordi det hjelper på innlevelsen hans. Teksten og filmen er likevel ofte forskjellige, f.eks. i rekkefølgen hendelsene fortelles i (<http://www.hoerbuecher.com/themenwelten/beruehmte-filme-als-hoerbuch>; lesedato 02.02.11). I Tyskland ble det i 2010 utgitt et eget papirmagasin kalt *hörBücher*, med reklame og informasjon. I et tysk nettmagasin om pedagogikk fra 2005 refereres det til en undersøkelse som viste at den typiske tyske lydboklytter er mellom 25 og 40 år, har en over gjennomsnittlig høy utdannelse og dessuten høy inntekt. Hun/han leser bøker, går på kino, på teater og annet som viser kulturell interesse og dannelse. En representant for lydbok-nedlastingsnettsida (-portalen) audible.de trakk i samme magasin opp visjoner om automater for salg av lydbøker, plassert på jernbanestasjoner, flyplasser og bensinstasjoner. På bokmessa i Frankfurt ble slike automater vist fram (<http://www.schule-des-schreibens.de/fileadmin/template/sds-tp/treffpunkt-pdf/Treffpunkt-30.pdf>; lesedato 02.02.11).

Spesielt litterære klassikere som folk frykter er “tunge” å lese, kan få en renessanse som lydbøker. Andre brukere er mer interessert i sakprosa, f.eks. rådgivingslitteratur om privatøkonomi eller livsstil. Av og til blir tekstene kortet ned når de skal bli lydbok. Hvis forfatteren er i live, skjer nedkortingene i samråd med denne. De dyreste produksjonene er radioteater-lignende lydbøker som involverer mange skuespillere og musikere, kanskje også komponister og store orkester. Noen lyttere får “yndlingsstemmer” som de gjerne vil høre på flere lydbøker (<http://www.schule-des-schreibens.de/fileadmin/template/sds-tp/treffpunkt-pdf/Treffpunkt-30.pdf>; lesedato 02.02.11) For andre er lydbøker enn inngang til å lese bøker på papir eller som e-bøker.

“Sandsynligheten for at brukere af lydbøger også læser trykte bøger stiger med frekvensen på lydbogsanvendelse: jo oftere en person lytter til lydbøger, desto mere

sandsynlighet for at vedkommende også læser trykte bøger. Sammenhængen mellem lydbogsbrug og e-bogsbrug er overordnet set sterkere end sammenhængen mellem lydbogsbrug og anvendelse af trykte bøger; dette overrasker os ikke, eftersom de aktører, som stiller digitale medier til rådighed, generelt tilbyder både e-bøger og lydbøger. [...] Opsummerende kan det udtrykkes således, at hvis man læser, så gør man det på tværs of medieformater.” (Wallin, Michnik og Eriksson 2020 s. 133)

“Jeg har et veldig godt forhold til å lytte til lydbøker, enten det er på lange bilturer, på toget på vei til jobb, eller mens jeg pusler med ett eller annet hjemme. Det startet som adspredning på lange bilturer fra Oslo til Trondheim og tilbake igjen da jeg var liten [...] Etterhvert kunne jeg sitte i timesvis på rommet og bygge lego eller holde på med andre ting mens jeg lyttet. Jeg slet lenge med å lære å lese, dysleksien gjorde at jeg strevde i mange år. Lydbøkene hjalp meg med å holde leseglede oppe, noe som også gav meg vilje til å fortsette å jobbe med lesinga. Nå sluker jeg papirbøker, men gleder meg fremdeles over en lydbok fra tid til annen.” (innlegg på <https://bokelskere.no/tekst/215319/>; lesedato 08.06.15)

I artikkelen “Mind the gap: Mellom oppsøkende bibliotekjenester og det universelt utformede bibliotek” (2012) skriver Gerd Berget og Tone Eli Moseid at personer med dysleksi har nytte av å kombinere lydbok og trykt tekst.

“Eg har høyrte mykje på lydbøker dei siste åri. Det var ein vanesak, men då eg ein sommar plukka bringebær i nokre veker var det perfekt å byrja å lytta meir, og eg vart godt vant til det. Dei andre tok pause, medan eg sto i mi eigi bringebærverd og lo, bok etter bok. Etterkvart vart det ei heilårsgreie, no høyrer eg lydbok på bussen, når eg går til jobb eller når eg er aleine i bilen. Av og til til oppvask eller liknande, og sjølv sagt til all bærplukking.” (anonymt debattinnlegg av “Mari” i <https://bokelskere.no/tekst/215319/>; lesedato 21.04.15)

Øynene er fri når det lyttes til lydbøker. “[D]et er godt både med avveksling og å spare øynene. For noen er det også et pluss å kunne gjøre noe annet mens de lytter. Det hender jeg lytter mens jeg strikker (eller lager middag til familien). Men jeg liker aller best å legge meg ned på kvelden og lukke øynene mens jeg lytter. For meg er det en fin måte å gli inn i fortellingen og virkelig oppleve den.” (anonymt innlegg på <https://bokelskere.no/tekst/215319/>; lesedato 08.06.15)

“- Vi får gitt et tilbud til en arbeidsgruppe som er stor og ikke har muligheten til å lese mye, sier forbundssekretær i Norsk Transportarbeiderforbund, Geir Kvam, etter åpningen av et nytt lydbibliotek for sjåførere. Tirsdag 7. juni var det offisiell åpning av det nye lydbiblioteket på Furulund Kro – stamstedet til mange sjåførere i Stokke i Vestfold. Lydbiblioteket er det andre som er åpnet i Norge. Først ute var Høydalsmo Vegkro i Tokke i Telemark, som åpnet i mars 2007. Initiativet til lydbiblioteket er tatt

av Transportarbeiderforbundet. Biblioteket på Furulund Kro er et resultat av samarbeid mellom Transportarbeiderforbundet, Stokke bibliotek, Vestfold fylkesbibliotek og Furulund Kro og. Biblioteket har også mottatt støtte fra Statens senter for arkiv, bibliotek og museum. [...] - Når du først får muligheten til å låne bøker på arbeidsplassen, vil det være et tilbud som blir brukt, fastslår Borgen. Hun tror lastebilsjåfører er lei av bare å høre på radioen. Yrkessjåfør og styremedlem i Transportarbeiderforbundet Vestfold-Telemark, Ken Morgan Fagerholt, sier seg enig.” (<http://politikkavisen.no/>; lesedato 07.03.11) I 2008 omfattet biblioteket på Furulund Kro ca. 500 lydbøker. Lydbiblioteker på Høydalsmo er “spesialtilpasset trailer-sjåførene som farer forbi. Konseptet har spredd seg til Trondheim, med det nye lydbokbiblioteket på taxisentralen. Moholt bibliotek står bak.” (*Morgenbladet* 25. februar–3. mars 2011 s. 44) “Mandag 3. desember [2007] ble det åttende veikro-bibliotek åpnet i Sverige. Det skjedde på Rasta i Nyköpingebro.” (<http://www.transportarbeider.no/>; lesedato 07.03.11)

“Norr om polcirkeln, längs väg E10 mellan Överkalix och Gällivare öppnar i slutet av april Sveriges elfte vägkrogsbibliotek. Förmodligen världens nordligaste vägkrogsbibliotek. Det elfte vägboksbiblioteket i Sverige öppnas på E10-baren i Lansjärv. Fackförbundet Transport står för kostnaderna och ser till att lastbil-schaufförer och andra kan låna och få ta del av kultur på jobbet. Det är fritt fram att låna ljudböcker och ta en bok från byteshyllan eller bara slå sig ner i fåtöljerna och lyssna på ljudböcker. - Det blir en bra service för dem som reser långa sträckor och behöver en paus. Vi arbetar för att bli så kompletta som möjligt och har sedan tidigare en barnhörna, säger Jeanette Ström, driftschef och delägare som tog initiativ till satsningen efter att ha besökt Sveriges första vägkrogsbibliotek i Tönnebro. Eftersom chaufförernas arbetsplatser är “rullande” så kan dom lämna tillbaks ljudböckerna på ett annat vägkrogsbibliotek om dom inte passerar samma väg igen.” (<http://biblioteksbladet.se/2014/04/04/varldens-nordligaste-vagkrogsbibliotek/#more-9606>; lesedato 10.04.14)

“Since 2004, truckers in Denmark have been able to borrow audiobooks from the so-called trucker library in Padborg, with the (in Danish) rhyming slogan, *Kør og hør – lydbøger til langturschauffører* (‘Drive and listen: audiobooks for truckers’). Padborg is a border crossing situated between Germany and Denmark, with 4,200 trucks passing through daily, and the trucker library has been a huge success (Nielsen, 2012). [...] many of the truckers experienced an interest in literature for the first time in their lives since most of them do not read printed fiction (Zwoch, February 2013, see also Nielsen 2012). The most popular genre is crime fiction and autobiographies, but there has also been demand for language courses (Zwoch, 2013).” (Have og Pedersen 2013)

“Hva gjør en lesehest som ikke har tid til å lese? Lytter til bøker i bilen. [...] - Hender det at du ikke kommer deg ut av bilen fordi du er midt i et spennende kapittel? - Å ja, jeg må kjøre noen ekstra runder innimellom. Spesielt hadde jeg store problemer med å parkere meg fra Knut Faldbakkens *Nattehagen*. Den var fryktelig spennende!” (intervju med Anne Enger i *Aftenposten* 10. mars 2013 s. 10). “Hei! Kona og jeg liker å lytte til lydbøker på lange bilturer, som under jakt i nord-Sverige, til hytta el.l.” (<https://www.facebook.com/larskepler/posts/383645365056401>; lesedato 16.10.13)

“Min eldste låner blir i mars 100 år. Hun låner lydbøker da synet er blitt dårligere, og er veldig åpen for nye forfattere.” (bibliotekar Åslaug Hovde på e-postlista Biblioteknorge, 14.02.12)

“Drammen lydbokklubb ble startet i 2011 og har som mål å sørge for at medlemmene får lest gode bøker. En god bok karakteriseres ved at vi sammen blir enige om at vi vil lese den til neste gang vi møtes. Klubben består av fem menn med delvis ulike referanserammer, noe vi bestreber oss på at skal gjenspeiles i bokvalgene vi gjør. Vi møtes en gang i måneden for å diskutere bøkene vi leser, men hovedhensikten er likevel at vi faktisk får lest litteratur! Navnet Drammen lydbokklubb ble etablert på april møtet 2013, ettersom vi da ble oppmerksomme på at hele gjengen nesten utelukkende bruker Amazon’s lydboktjeneste *Audible* til å komme oss gjennom bøkene.” (<http://drmlbk.wordpress.com/>; lesedato 10.09.13)

“Struggling to find time to read as much as you would like? Why not try listening to great stories while you work, rest and play. Get your first audiobook free with Audible.co.uk’s 1 book monthly membership plan. Why become an Audible member? Audible has a huge selection of titles to choose from including the latest releases, bestsellers, classics and more, professionally narrated by actors and authors. Audible works with iPhone, Android, Windows Phone and 500 other devices including iPods. [...] Try our ‘1 book monthly’ membership for 30 days and choose any one of our 60,000 titles for free.” (<http://www.audible.co.uk/>; lesedato 26.11.12)

“Claudia Howard, a veteran audiobook producer-director [...] had a theatre background, got her first job at Recorded Books in 1984. She was hired to build the company’s first sound studio in Manhattan, near Times Square, where she could draw on the talents of the theatrical community. “The business was, in those days, a primitive Netflix in that they were rental businesses,” Howard told me. “You’d call an 800 number with your credit card and rent your cassette book for thirty days through the mail. It came in a cardboard box with a row of cassettes. Eventually, they were on CDs.” (John Colapinto i <https://www.newyorker.com/books/page-turner/the-pleasures-of-being-read-to>; lesedato 10.03.22)

“At twenty-nine, I’m just old enough to remember the time when, entering the public library in the small city of Bridgeton – a slowly dwindling farm-supply and lumber outpost in rural South Jersey – my mother and I would be confronted by a wide, tall shelf labelled “Books on Tape,” which, unlike the library’s books, were limited to one rental at a time. They were big, bulky plastic packages, much thicker than video boxes, sometimes containing up to eight tapes, and, if the book was especially long, composed of two packages, held together at the spine. [...] I used the tapes primarily to fall asleep. As a small child I was terrified of the dark, and although for various reasons (divorce, other distractions) my parents had given up reading to me, a voice in the night remained a source of comfort. On a bad night – or if the book was especially riveting – I’d stay awake for the whole story, as I once did for *The Hound of the Baskervilles*. [...] On a good night I was asleep before the warning came – end of side one – and the tape shuttled to a stop.” (Sam Allingham i <https://themillions.com/2014/03/on-reading-aloud.html>; lesedato 14.01.22)

“Another example of how audiobook users can adjust time is through the sleep timer. This feature sets a limit on their reading, making the book stop automatically after a chosen length of time. When listening at bedtime, the purpose is usually both to make sure the users do not read all night, and to ensure that if they fall asleep while listening, the book will not continue playing for long.” (Wallin 2022 s. 67)

“[T]he UK audiobook market rose to £69m in 2018, an increase of 43% on the previous year. In the US, audiobook downloads generate revenue of close to a billion dollars annually. This growth has largely been driven by the rise of Audible, the Amazon-owned platform that dominates the digital audiobook market through its subscription streaming service, though there are other players, including Storytel, which operates largely in Scandinavian countries. In the 1990s, before the iPod was launched, Audible was selling a proprietary digital media player that held about two hours of audio downloaded from its online library. Today, Audible’s catalogue contains more than 400,000 titles; in 2018, its members downloaded nearly three billion hours of content.” (Tim Dowling i <https://www.theguardian.com/books/2019/nov/16/throat-hurts-brain-hurts-secret-life-of-audiobook-stars-tim-dowling>; lesedato 20.12.21)

“Twenty-eight percent of Americans have listened to an audiobook in the last year, according to a 2008 survey conducted for the Audio Publishers Association. In a population where only 7 to 12 percent of adults report reading literature, this indicates that audiobooks may constitute the most vibrant site of literary activity in a population in which extended, book-length reading has been overtaken by other forms of media engagement, most notably television and Internet use.” (K. C. Harrison i Rubery 2011 s. 143)

“NYHET! Last ned første kapittel av Anne Holts nye roman *1222* direkte til din mobil. Prøvehør det første kapittelet av *1222* på mobilen din. Gå inn på wap.bokklubben.no og klikk på lenken GRATIS lydfil 1222. Du bør ha en 3G mobiltelefon for at det skal fungere. For deg som ikke har det, last i stedet ned mp3-fil fra bokklubben.no. Tjenesten er gratis.” (*Medlemsblad for Bokklubben nye bøker*, nr. 18, 2007 s. 10) Tilbudet av nedlastbare lydbøker var relativt stort: “På bokklubben.no finner du mer enn 700 titler. Som medlem i Bokklubben får du 25 % rabatt på alle MP3-lydbøker.” (*Medlemsblad for Bokklubben nye bøker*, nr. 18, 2007 s. 14)

Gjennombruddet for såkalte lommelydbøker i Norge kom i 2007. Dette er en cd-plate som inneholder en lang mp3-fil og som ligger i en papplomme. Hele datafilen går inn på en vanlig mp3-spiller, overført via en PC. Dessuten kan de om ønskelig spilles av på cd- og dvd-spillere.

Digibøker kom på markedet i 2007, der lydboka måtte lastes ned til en avspiller før den kunne lyttes til. For hver lydbok måtte det kjøpes en ny spiller, noe som endret seg med såkalte digispillere noen få år senere. Her var lydbøkene på det som ble kalt digikort som ble satt inn i spilleren.

“Høstens store produksjonsnyhet hos Norli er digibok; en lydbok med egen avspiller. Digibok er en ny type lydbok som har bok og spiller i ett. - Dette produktet er både spennende og praktisk, sier markedssjef Berit Dahl-Folden i Lydbokforlaget. - Det gir deg faktisk mulighet til å høre på lydboken med en gang du har kjøpt den, du trenger ikke lenger å ha med en avspiller. - Digibok har også flere brukervennlige funksjoner, fortsetter Dahl-Folden. Vil du for eksempel høre et kapittel før du sovner, kan “sleep”-funksjon stilles inn, og dersom flere hører på boken i samme periode, kan dere legge inn individuelle elektroniske bokmerker. Digiboken er litt større enn et kredittkort”. (*Bok: Et magasin fra Norli om årets bøker høsten 2007* s. 18)

Den amerikanske bokhandleren Gary Hustwit lagde i år 2000 nettsida MP3Lit.com, der brukere kunne laste ned lydfiler med forfattere som leser fra sine verk (Ortmann 2001 s. 36). I år 2000 samarbeidet et tysk lydbokforlag (HörVerlag) og en mobiltelefon-leverandør om å tilby litteratur-lydfiler beregnet for mobiltelefon. Brukeren måtte betale per minutt for å lytte til opplesninger (Ortmann 2001 s. 37).

“NetCom lanserer i dag en ny tjeneste med lydbok på mobilen. Tilbudet omfatter i første omgang 400 titler fra både norske og utenlandske forfattere” (*Aftenposten* 14. mars 2008 s. 6). utfordringer knyttet til ulovlig kopiering og distribusjon ligner dem som gjelder innen musikkbransjen.

“Særlig podkaster er med på å viske ut grensene mellom hva som er en lydbok og hva som ikke er det [...] Boken kan dermed ende opp med å bli et blandingsprodukt: ikke

helt lydbok, ikke helt podkast, ikke helt hørespill.” (*Morgenbladet* 12.–18. januar 2018 s. 9) “[P]roduksjoner som ikke er A4. Senest før jul leste Else Kåss Furuseth og Per Gørvell inn deres bok *Else går til psykolog* [...] Snarere enn en ren opplesning av den originale bokteksten, var det en regissert og produsert gjenskapning av samtalene boken var basert på. Det er enda større eksperimenter på gang i barnebokmarkedet [...]. Populære bokserier som *Pulverheksa* blir skrevet om så de ligner mer på hørespill enn vanlige bokopplesninger.” (*Morgenbladet* 11.–17. januar 2019 s. 43)

“Abonner på New Yorker Fiction podcast, hvor forfattere leser og diskuterer andre forfatters noveller. I juli leser Rebecca Curtis novellen “The Penultimate Conjecture” av Leonard Michaels. Her svermer en svensk, en russisk og en amerikansk matematiker omkring et matematisk bevis, som ifølge Curtis fører dem inn i fristelser og forhandlinger som er Faust verdig. Helårstips: Lytt til månedens novelle. Lytt så til diskusjonen mellom forfatter og programleder Deborah Treisman. Er du uenig i noe? Sett på pause, formuler innvendingen. Trykk på play. Lytt videre til diskusjonen. Lar du deg overbevise av analysene? Har du en annen tilnærming til teksten, for eksempel en mindre psykologisk? Når programmet er over, vurder hva den aktive lyttingen lærte deg.” (*Morgenbladet* 11.–17. juli 2014 s. 39)

“Lydbøker fyller funksjonar som vanlege bøker ikkje kan dekkja like godt – både for vanlege brukarar og for folk med ei eller anna form for lesehemming. Det må leggjast til rette for at den positive voksteren i frambodet og bruken av lydbøker kan halda fram. Frå midten av 1990-åra har produksjon av lydbøker, seinare òg av CD-ROM, skote fart. Fram til byrjinga av 1990-åra vart lydboka mest sett på som eit hjelpemiddel for personar med ei eller anna form for lesehemming. Dei fleste vart produserte ved Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek og kunne dermed berre lånast av lesarar som kunne dokumentera lesehemming, og dei kunne ikkje kjøpast. Lydbøker som parallellutgåver kom inn under momsfriftaket i 1995. I perioden 1990-1993 vart Lydbokprosjektet *Hør en bok* gjennomført, finansiert gjennom regjeringas handlingsplan for funksjonshemma med 12 mill. kroner over fire år. Då prosjektet starta, var det vel 30 lydboktitlar i Noreg. I 1993 hadde talet auka til om lag 550. Seinare har produksjonen auka år for år. Statistikken viser at vel 6 pst. av medieinnkjøpet i norske folkebibliotek er lydbøker, cd og video. Utlånet av lydbøker vart meir enn seksdobla i perioden 1992-2001, til i alt 1253000 i 2001. Lydbøkene vert òg brukte på grunn av sine kunstnarlege kvalitetar. Det er mange som opplever at god opplesing av ein litterær tekst tilfører lydboka ekstra kvalitetar i høve til papiirutgåva. Dei skjønnlitterære lydbøkene gjev leseveike høve til ei litterær oppleving dei elles ikkje ville fått, og for mange gjev lydbøker lettare tilgang til generell litteratur, som biografiar, hobbybøker, reisebøker og mykje anna. Fagbøker i lydutgåve er særleg aktuelle i undervisningssamanheng. Lydbøkene kan brukast åleine eller av fleire saman, på skulen, heime, i bilen eller på hytta, anten ein sit i ro eller gjer andre ting

samstundes, og er slik ei fleksibel formidlingsform.” (St.meld. nr. 48, 2002-03: *Kulturpolitikk fram mot 2014* s. 205)

Forfatteren og lydbokinnleseren Kari Saanum har fortalt om sin erfaring: “Arbeidsplassen min er Norsk Lyd- og Blindeskriftbibliotek (NLB), som startet som et bibliotek for synshemmede. Da jeg begynte å jobbe der, produserte NLB bøker i blindeskrift, og lydbøker på kassett. I dag har de sin egen strømmetjeneste som heter Lydhør. Tilbudet er kraftig utvidet, og omfatter nå bl.a. de med lese- og skrivevansker. Er du skoleelev eller student og har for eksempel dysleksi, har du lånerett på NLB. Du kan låne folkebiblioteklitteratur, men du kan også få lest inn skolebøker og studielitteratur. [...] Da jeg begynte å lese inn lydbøker i 1994, jobbet jeg med lydtekniker i studio. Jeg hadde en fast tekniker som het Jan, som selv var synshemmet, og hadde jobbet i NLB i mange år. Han var en god lytter, og litt av en perfektjonist. Jan satt i et eget rom, vegg i vegg med studioet, og tok opp på lydbånd mens jeg leste. Det var et vindu mellom oss, og toveis mikrofonforbindelse, sånn at vi kunne ha kontakt. De ferdige lydbåndene ble overført til kassetter, som ble sendt ut til lånerne. Etter hvert ble kassettenes erstattet med CD-er. I dag jobber ikke vi innlesere med teknikere lenger. Vi er våre egne teknikere, og må selv passe på at innlesningen blir bra. [...] vanligvis beregner vi at det går med tre timer i studio på å lese inn en time. Er det ekstra vanskeligheter knyttet til innlesningen, kan det ta enda lenger tid å fullføre en innlest time. [...] En 600 siders papirbok tilsvarer en lydbok som varer i 20-25 timer. [...] Arbeidsutstyret vårt i studio er et bokstativ til papirboka vi leser fra, hode-telefoner, en mikrofon med pop-filter, en datamaskin med programvare for å spille inn lyd og et vanlig tastatur, som vi bruker når vi navigerer frem og tilbake i innspillingen. [...] Når jeg skal forberede innlesningen, leser jeg som regel gjennom hele boka først. Det gjør jeg for å finne stemningen i boka. Og så ser jeg etter hvilke utfordringer boka kan ha å by på. Det kan være navn som er vanskelige å uttale, og stedsnavn på fremmede språk.” (Kari Saanum i <https://www.fabelaktigformidling.no/artikkel/lyden-av-en-bok>; lesedato 23.11.22)

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) annonserte i 2011: “NLB produserer og låner ut studielitteratur til studenter som er blinde eller svaksynte, har dysleksi eller andre problemer med å lese trykt tekst. [...] Vi produserer både innleste lydbøker og lydbøker med talesyntese. Alle tilbud er gratis og du trenger ikke å returnere bøkene du låner.” Biblioteket hadde i 2011 ca. 14 000 lydboktitler tilgjengelig – både sakprosa og skjønnlitteratur; samt *Aftenposten* og en rekke tidsskrift i lydutgave. Bøker skapt med talesyntese er ikke innlest av en levende person, men bruker programvare som omgjør verbal tekst til tale.

NLB fikk i 2020 “nye talesynteser: Møt Clara og Hulda [...] Fra nå av kan du høre studie bøker, aviser og tidsskrifter med to splitter nye talesynteser: Clara leser på

bokmål og Hulda på nynorsk. [...] Hulda og Clara tar over jobben etter Brage. Han har nylig pensjonert seg etter å ha “lest” for NLB i over 10 år. Begge de nye stemmene har bedre flyt og er laget for å være mer naturlige enn Brage. De leser også litt raskere. Hos NLB lages de fleste studiebøkene med talesyntese, i tillegg til aviser og tidsskrifter og enkelte andre utgivelser. [...] Endelig kan du lytte til nynorske utgivelser med en stemme som er laget spesielt for å lese på nynorsk. Hulda har vestnorsk tonefall. [...] Clara leser bokmål og har øst-norsk tonefall. [...] Talesyntese eller syntetisk tale er et program som gjør tekst om til tale. Bøker med talesyntese går raskt å produsere, noe som er spesielt nyttig for studenter og lånere som leser aviser og tidsskrifter. I en bok produsert med talesyntese følger teksten med, slik at du kan lytte og følge teksten parallelt.” (<https://www.nlb.no/artikler/forsiden/nye-talesynteser-clara-og-hulda>; lesedato 01.03.21)

Forlaget Strawberry la i 2020 ut for salg store mengder lydbøker der bøkene var lest inn med talesyntese. “Nå reagerer forfattere og konkurrenter sterkt på forlagets metode for å omgå regelverket. [...] Jeg vil ikke ha robotstemme på bøkene mine, sier Anne B. Ragde. - Fullstendig uakseptabelt, sier Ketil Bjørnstad om Strawberry's metode. [...] bøkene “lest inn” av en robot – noe som blant annet førte til at andre forlags copyright og andre merkelige opplysninger også “leses opp” av datastemmen. Unni Lindell og Anne B. Ragde er blant de norske forfatterne som lå ute i flere uker med lydbøker med såkalt syntetisk tale – det vil si robotstemme eller Siri-stemme. [...] Forlagsdirektør Åse Ryvarden i Aschehoug reagerer på at Strawberry-versjonen av “Bridget Jones’ dagbok” og Unni Lindells “Mørkemannen” leses opp med Aschehougs copyright. - Forlaget plikter å oppgi korrekt informasjon om opphavsrett, og her blir det feilaktig oppgitt at Aschehoug er utgiver av denne utgaven. Det forventer vi at blir korrigert snarest, sier Ryvarden som synes hele saken er lei. - Det er bare trist – både for forfatterne og for leserne – at et åndsverk og en leseropplevelse blir ødelagt på denne måten. Ingen forfattere ville akseptert en slik gjengivelse av eget verk, det gjør jo rett og slett vondt å høre på, sier Ryvarden og legger til: - Det er vanskelig å forstå at det kan finnes gode grunner til en slik form for vandaliserende publisering. [...] - Det skal selvsagt ikke komme som noen overraskelse på forbrukerne at de kjøper en lydbok med syntetisk tale. Markedsføring som gir inntrykk av at et produkt har en bedre kvalitet enn hva som faktisk er tilfelle, vil rammes av markedsføringslovens forbud mot villedende markedsføring, sier seksjonssjef Nina Elise Dietzel for tilsynsavdelingen i Forbrukertilsynet til VG. [...] Administrerende direktør Alexander Even Henriksen i Strawberry Publishing har ingen problemer med å innrømme at forlaget la ut lydbøkene 30. desember 2020 for at de skulle kunne legges ut for strømming fra 1. mai 2021. - Det er helt riktig at vi gjør dette for å omgå reglene – for vi vil ikke la oss bremse av tregheten til de utdaterte avtalene som er i denne bransjen og som går utover forfatter, forlag, strømmetjeneste og sluttkunde, sier Henriksen. Han mener dette er til forfatternes beste” (<https://www.vg.no/rampelys/>

bok/i/bn7PAd/strawberry-publishing-selger-lydboeker-med-robotstemme-det-gjoer-vondt-aa-hoere-paa; lesedato 01.03.21).

“Since 2009, Amazon’s Kindle includes a text-to-speech feature – a synthetic voice capable of reading aloud any electronic book. The largest online collection of free electronic books divides its audiobooks into two categories: “human-read” and “computer-generated.” ” (Rubery 2011 s. 10)

“Rodero and Lucas (2021) compared reading comprehension and engagement when a story was narrated by a human performer compared to a synthetic voice. The participants in the study were more engaged in the listening and retained more information when the story was narrated by a human.” (Wallin 2022 s. 18)

“Om stemmeskuespillere på sikt kan erstattes med gode nok robotrøster, vil de økonomiske gevinstene åpenbart være store i et strømmemarked preget av stadig flere konkurrenter. [...] Den nye teknologien gjør forbundsleder Anne E. Kokkinn “bunnløst bekymret”. Skuespillerforbundet har over 1600 medlemmer og administrerer blant annet en facebookgruppe for stemmeskuespill med over 700 medlemmer. - Det vil si at så mange som halvparten av våre medlemmer jobber med stemmeskuespill. Jeg vil påstå at nesten enhver skuespiller har vært innom det, sier hun.” (*Morgenbladet* 7.–13. juli 2023 s. 41)

“Hva er en Audio Deepfake? [...] en “klonet” stemme som potensielt ikke kan skilles fra den virkelige personens, brukes til å produsere syntetisk lyd. [...] Studioer har potensial til å klonere en skuespillerstemme og bruke tekst-til-tale-motorer slik at tegn kan si hva som helst i sanntid. [...] En av de største innovasjonene innen stemmekloning har vært den totale reduksjonen i hvor mye rådata som trengs for å lage en stemme. Tidligere trengte systemer dusinvis eller hundrevis av timer med lyd. Nå kan imidlertid kompetente stemmer genereres fra bare få minutter med innhold.” (<https://www.thefastcode.com/no-nok/article/audio-deepfakes-can-anyone-tell-if-they-re-fake>; lesedato 06.04.22) Dette betyr at en programvare som bearbeider opptak av dronning Sonjas stemme, kan manipulere lydproduksjonen slik at dronningen kan “lese opp” hvilken som helst tekst.

“Gjenskaper Knut Hamsuns stemme [...] Et omstridt forlag skal utgi “Sult” på lydbok med kunstig Knut Hamsun-stemme. Det vil ikke arvingene hans ha noe av. [...] Det omstridte forlaget Legatum Publishing planlegger å utgi lydbok med kunstig Knut Hamsuns stemme. Forfatterens barnebarn, Regine Hamsun, reagerer sterkt og kaller det et overgrep. [...] Forlaget Legatum Publishing, som av Klassekampen omtales som høyrradikalt, skal innen kort tid gi ut lydboken med en stemme som etterligner Knut Hamsun. Lydboken skal være på engelsk, skriver avisen. [...] Det Regine Hamsun

reagerer mest på, er at “han blir misbrukt av høyreradikale”. - En annen ting som er merkelig, er at de velger nettopp ham: Knut Hamsuns stemme var ikke akkurat vakker. Han var jo hørselshemmet, og da blir stemmen veldig annerledes [...] Forlegger Rasmussen beklager at barnebarnet ikke verdsetter prosjektet. Han hevder imidlertid at ingen har opphavsrett på stemmen siden det har gått mer enn 70 år siden forfatterens død. Frem til februar 2022 var Hamsuns verker rettighetsbelagt, og Gyldendal hadde enerett til å utgi dem. Nå er de ifølge åndsverksloven falt i det fri, slik at det står alle fritt å utgi egne utgaver av Hamsuns verker. Men hva med stemmen?” (<https://www.vg.no/rampelys/bok/i/WR4wmK/omstridt-forlag-gjenskaper-knut-hamsuns-stemme-med-kunstig-intelligens-det-er-helt-grotesk>; lesedato 06.06.24)

“ “Grotesk” Det var reaksjonen fra Knut Hamsuns barnebarn Regine Hamsun på at forlaget Legatum har utgitt en lydbok av *Sult* der romanen blir lest med imitasjon av bestefarens stemme laget ved hjelp av kunstig intelligens. [...] For hadde man ikke visst at dette skulle være “Knut Hamsun”, hadde man neppe tenkt på ham under lyttingen – eller tenkt noe annet om stemmen enn at det var da merkelig at romanen skulle leses av en britisk herremann med en pussig aksent på sin Oxford-engelsk. “Biffsproget”, kalte Hamsun selv engelsk, og bare tanken på at mannen som hele livet hatet alt britisk, skulle ha lest sin egen gjennombruddsbok med britisk aksent, gjør stemmen lite troverdig (selv om han må ha behersket språket godt nok til å ha vært trikkefører i Chicago i 1880-årene). Ekspert på opphavsrett som har uttalt seg om saken, har stort sett landet på at forlaget i alle fall juridisk kan ha sitt på det tørre. For opphavsrettsbeskyttelsen har gått ut på dato. Siden 2022 har alle kunnet publisere Hamsun-verker så mye de vil. Dessuten er det åpent at stemmen er KI-generert, så noen svindel er det ikke. [...] Det finnes bare ett kjent opptak av Hamsuns stemme, gjort av NRK. Det ene som finnes – og som man vel må anta er grunnlaget for KI-genereringen, om det bitte lille forlaget ikke sitter på helt ukjente kilder [...] Når stemmen som leser *Hunger*, i den grad den overhodet ligner Hamsuns, baserer seg på stemmen til den gamle Hamsun – nazisten Hamsun, som uttalte seg så friskt til NRK i 1941 – blir også det ubehagelige ved Hamsuns forfatterperson projisert bakover og over på *Sult* igjen.” (Ane Farsethås i *Morgenbladet* 9.–15. august 2024 s. 44)

“Storytel innfører KI-stemmer [...] Svenske lydboklyttere kan nå [i 2024] velge mellom et drøss av fortellerstemmer basert på kunstig intelligens (KI). [...] “Amanda” er en av fem syntetiske stemmer svenske Storytel-lyttere kan velge blant. Hver stemme har også fått tilhørende bilde for å gi dem personlighet – også disse er KI-generert. [...] “Det mer personlige” presenteres gjennom fem nye KI-stemmer som lydboklyttere kan velge mellom når de hører på en av de aktuelle utgivelsene:

Carin – en kvinnelig, litt mer moden stemme med rolig tale

Amanda – en yngre, kvinnelig stemme med mer energi

Erik – en myk og litt dypere, mannlig stemme

Martin – en middelaldrende mannlig stemme som beskrives som ærlig
Stefan – en KI-generert versjon av skuespilleren Stefan Sauks egen stemme – en sterk og dramatisk stemme

89 prosent av svenske Storytel-kunder avslutter en bok fordi de ikke liker stemmen som leser. - Dette er et problem vi ønsker å løse ved å tilby flere komplimenterende stemmer til samme bok, forklarer produksjonssjef Johan Ståhle i svenske Storytel. [...] Stemmene er utviklet i samarbeid mellom Storytel og KI-selskapet ElevenLabs. Sistnevnte er USA-basert og verdensledende innen fremstilling av KI-stemmer. - Gjennom den nye funksjonen kan lytterne sømløst veksle mellom ulike stemmer og velge sin favoritt, sier Ståhle. Tidligere har Storytel sluppet KI-stemmer på engelsk og polsk.” (https://www.nrk.no/norge/storytel-innforer-ki-stemmer_-_kommer-til-a-treffe-oss-rett-i-trynet-1.16788617; lesedato 07.03.24)

“NaturalReader is one company that offers a free online text-to-speech converter that actually produces pretty natural-sounding recordings [...] In late 2020, Google Play Books announced that it would offer automatic narration for books that do not currently have an audio version. [...] Much like you can customize the voice of your AI assistant, you could opt to have a British female voice read *Pride and Prejudice*, or an American male voice read *The Old Man and the Sea*, for example. [...] Founded in 2019, Speechki works by allowing publishers or authors to upload their text, select one of 251 voices in 72 languages, customize the sound, then get their audio file in their desired format, which can be fine-tuned by a proof-listener in just a few hours. In a call with the company, Speechki confirmed to us that they have already completed over 800 audiobooks with AI that are currently available, and have secured a deal to do over 1,000. [...] Some voice actors have already done this, preserving their voices with AI [...] there are the infinite sentimental benefits, like being able to preserve the voice of a lost loved one.” (Kaelyn Barron i <https://www.tckpublishing.com/ai-narration/>; lesedato 20.03.23)

I Quebec i Canada utviklet i 2017 firmaet Lyrebird en teknologi der det kun er nødvendig med ett minutt med taleopptak fra en person før en programvare ved bruk av en algoritme kan produsere tale som høres ut til å komme fra denne personen (<https://www.numerama.com/tech/251861-cet-algorithme-peut-recreer-la-voix-de-quelquun-a-partir-dun-enregistrement-audio.html>; lesedato 23.05.22). Ettersom slik maskinelt produsert tale blir vanligere, forsvinner muligheten for å bruke et lydopptak som bevis for at en person har uttalt noe.

“Storytel er en svensk strømmetjeneste for lydbøker som siden lanseringen i Norge i 2014 også er blitt stor her til lands. I pilotprosjektet Storytel Dox, som foreløpig kun er tilgjengelig i Sverige, kan man kan lytte til reportasjer som leses opp av Storytels egne

innlesere. I skrivende stund er bare 20 reportasjer tilgjengelig, men Storytel vil publisere 20 reportasjer hver måned fremover. De jobber for å inngå samarbeid med flere svenske aviser. [...] Mediene har alt å tjene på at tekstene sprer seg til et nytt publikum. [...] En roman tar typisk ti timer å lytte til, mens våre reportasjer kan lyttes til på en time.” (*Morgenbladet* 16.–22. juni 2017 s. 42-43)

“Paratextual elements of all kinds (including book jackets, chapter titles, epigraphs, illustrations, charts, maps, footnotes, bibliographies, and so forth) pose serious challenges to voiced narration. Even a simple shift to italics can be difficult to convey through tone. Experimental narratives involving multiple voices or interior monologues composed of fragmentary speech can be far more disorienting to the ear than to the eye. [...] David Foster Wallace retains his signature fondness for the footnote in audiobook recordings by manipulating his voice so that the footnoted material appears in a distant intonation easily distinguished from the primary narration. As Wallace explains, “There is no bottom page in an audiobook, of course.”” (Rubery 2011 s. 15)

Det svenske forlaget Norsteds “startet et eget underforlag, Tiden, som kun jobber med litterære produkter spesiallaget for lyd. Det samme har storebror Bonnier. [...] Denise Rudberg er en av de mest populære svenske forfatterne i lydboktjenesten Storytel. [...] - Jeg har venner som sier de leser to-tre bøker i uken bare fordi de kan lytte til dem. Selv var jeg for eksempel veldig aktiv lydboklytter da jeg skulle springe maraton, sier hun. [...] Hun henviser til Tyskland, hvor forfatterne deler opp lydrettighetene til bøkene sine. Der selger man først *single-voice*-rettighetene, altså en vanlig opplesning, så selger man *multi-voice*-rettighetene, retten til en produksjon som ligner mer på et radioteater. I Norge har forfatterforeningen satt i gang et pilotprosjekt hvor de hjelper forfattere som sitter på sine egne, ubrukte lydbokrettigheter til å lese dem inn selv og distribuere dem til lydboktjenestene, uten et forlag i ryggen. Blir dette normen, kan det godt være de gamle bokgigantene ikke lenger står først i køen når forfattere vil nå ut med innhold.” (*Morgenbladet* 12.–18. januar 2018 s. 9-10)

“Storytel Originals series. [...] Rather than beginning with an author who writes a text and then approaches a publisher, these texts are initiated by Storytel, the distributor. Storytel engages the authors and asks them to write texts according to specific criteria [...] in order to produce content that is especially fit for the audio format. [...] According to Storytel’s presentation of the concept, ‘a Storytel Original is a story that is written directly for sound. This means that you can easily keep track of what’s happening in the story, even during the hectic events of everyday life’ (Storytel n.p.). Thus, the Originals series are written with everyday mobile consumption in mind. The presentation continues: ‘The reason behind this is that we have noticed that not all written stories reach their full potential as audiobooks. For example, the writing style

might be heavy with metaphors, have too many vague characters or a disrupted timeline that stands in the way of the listening experience. In an Original, we adapt the story instead and give it a more straightforward timeline, where you follow distinct characters with a clear goal in mind, without compromising the quality of the content.’ (Storytel 2020, n.p.) Storytel relies on the idea of the easily distracted audiobook listener. Adjusting their content accordingly, they produce uncomplicated stories without too many digressions or metaphors. Most Originals belong to popular genres, such as romance and crime stories. They are presented in a serial format, organised in episodes and seasons, reflecting inspiration from television production. The serial format exemplifies how the stories are made to fit mobile listening, as short episodes are easily consumed on the move. [...] Many Originals present the story within a presumably recognisable setting. Most of the Swedish series, for instance, takes place in Stockholm, and many Danish series take place in Copenhagen and mention well-known places, street names, cafés, and so forth. In this way, the series may introduce these places for the potential tourist, promoting the use of the book as a guide to the cities in question, while producing the experience of recognisability for local readers. Both locals and tourists may thus be moving around in Stockholm or Copenhagen while listening.” (Linkis 2021)

“Storytel promotes such local reading experiences, as reflected in the fact that – when they translate the Originals series – the physical settings in the stories are often changed. For instance, when the Swedish series *Byvalla* by Karin Jansson was translated into Danish, the setting changed from a Swedish village outside of Stockholm to a Danish town, Bykøbing. Similarly, the *Virus* series [av Daniel Åberg] is planned to be presented in new versions, adjusted to the Indian and the Dutch markets. In this way, as a major transnational actor in the publishing industry, Storytel produces texts that promote local and site-specific reading experiences for the mobile listener.” (Linkis 2021)

Amy Spencer forklarer i artikkelen “Literary Thresholds: Exploring the Edges of Ambient Literature” (2018) “ambient literature” (som kanskje kan oversettes med “omgivelseslitteratur”) slik: “A reader is physically situated in a place and an author is able to draw deeper connections to context and time. For example, this can be achieved through an audio piece told to the reader through headphones and the experience of someone telling you a story as you walk connects you directly to the narrative. By walking through a space, readers are able to connect to the place through movement, through physicality, by actually being there and the story unfolding as they walk. In this way, they embody the narrative, they are a fundamental part of it and it could not exist without them. They no longer operate at the thresholds of the narrative and, instead, they enact the narrative. [...] The reader’s attention can be orchestrated using ambient materials; the fabric of a city street alongside pervasive technologies.

Readers navigate a physical space and the author is able to draw attention to different elements as they create a narrative that includes textual, audio as well as physical elements. The physical world and the fictional world can be separately brought into the foreground and then moved back into the background. [...] Ambient authorship requires an author to relinquish a degree of control over their narrative and leave room for external features, such as the influence of the physical environment and unpredictability.” (Spencer i https://impactum-journals.uc.pt/matlit/article/download/2182-8830_6-1_10/4660?inline=1; lesedato 17.12.24)

“När Daniel Åberg började skriva för ljud för fyra år sedan visade det sig att skillnaden mot hans tidigare berättande inte var så stor. Hans ljudserie Virus är en av Storytel Originals mest uppskattade originaltitlar med mer än 800 000 lyssningar i Sverige. [...] För fyra år sedan publicerades första säsongen i hans spänningsserie Virus på Storytel Originals som ett av företagets första specialskrivna, egna produktioner. Serien handlar om hur Stockholm plötsligt drabbas av ett mystiskt och våldsamt virus och vi får följa fyra huvudpersoners kamp för överlevnad. [...] På Storytel Originals ska en ljudbok innehålla cirka tio timmar material. [...] Daniel berättar att Storytel ofta har pratat om att ljudböckerna bör ha ett tydligt driv framåt, att berättelserna inte bör ha för många karaktärer eller för många hopp i tid, utan en rak berättelse med tydliga cliffhangers så att man vill lyssna vidare på nästa avsnitt. Det är en stil som passar honom, tycker han. [...] när han lyssnar på ljudböcker blir det oftast på så kallad lättare litteratur. Inte för att tyngre litteratur inte fungerar som ljudbok, men när han lyssnar så gör han ofta något annat samtidigt – går en promenad, tränar eller diskar.” (<http://www.noll27.se/2020/10/sma-skillnader-att-skriva-for-ljud/>; lesedato 20.12.21)

“In a recent report, Storytel notes that the serial format applies well to audiobook consumption since the short episodes fit the ‘shortening attention spans’ of modern listeners.” (Linkis 2021)

“Allt fler titlar skrivs dessutom direkt för ljud. Bonnier Bookery, Storytel Original och Norstedtsägda Tiden satsar till exempel hårt på egenproducerade ljudboksföljetonger. I några fall har förlagen låtit skriva om utgivna böcker, enligt logiken i guiden här intill, för att de ska passa bättre som ljudböcker. Och fackböcker, som Anders Hansens oerhört populära *Hjärnstark*, ges ut i förenklade och förkortade versioner.” (Erik Eje Almqvist i <https://tidningenskriva.se/guide/skriva-ljudbok/>; lesedato 21.12.21)

“I en pappersbok är det enkelt att bläddra tillbaka till ett särskilt parti om man till exempel behöver påminnas om vem i hela friden det är som dyker upp i berättelsen igen efter att ha varit frånvarande i tvåhundra sidor, men i en ljudbok låter det sig inte lika enkelt göras, tvärtom är det rätt svårt. Det handlar alltså inte om att man måste

skrivna ytligt, utan snarare om att man inte kommer undan lika lätt med att som författare vara lat. När man skriver för ljud måste man hela tiden vara på alerten och lägga sig vinn om att man fortfarande har läsaren med sig” (Daniel Åberg sitert fra <https://www.boktugg.se/2019/09/07/halla-dar-daniel-aberg-som-ska-undervisa-forfattare-i-att-skriva-battre-ljudbocker/>; lesedato 20.12.21).

“Alla författarna betonar att man måste skriva kortare, mer fokuserat och därmed utelämna en hel del, exempelvis långa miljöskildringar. [...] skriva fram atmosfärer på ett mer förtätat sätt. [...] Det är således ett handlingsdrivet berättande det rör sig om när man skriver för ljudboksformatet och man formulerar sig på ett visst sätt på grund av mediets egenskaper. Ett konkret exempel kan enligt [Daniel] Åberg vara att författaren till tryckt litteratur ofta bifogar en bisats som förklarar en utsaga (“sa han med arg röst”), vilket i en ljudbok som utmärks av ett dialogiskt berättande skulle vara överflödigt. [...] En del inläsare vill ha ett tätt samarbete med författaren och hör ofta av sig för att fråga om uttal eller diskutera någon svårläst del. Detta kan till och med leda till att manus skrivs om på grund av att inläsaren är tveksam till “uppläsbarheten.” (Maren Eckart og Anneli Fjordevik i <https://ojs.ub.gu.se/index.php/tfl/article/view/5107/3949>; lesedato 22.12.21)

“Fører lydbøker til en ny skrivemåte? [...] Betyr lydbøker og strømming døden for romaner som har en komplisert komposisjon og lange setninger? [...] For en skjønnlitterær forfatter i dag er det om å gjøre å få romanen sin lest inn, slik at den kan tilbys som lydbok og etter hvert komme på de ulike strømmetjenestene. Også av økonomiske hensyn. At antallet lydboklyttere stiger og stiger, er en av de mest markante tendenser i bokbransjen. [...] Er det rart at forfatteren fristes til å skreddersy sin bok for dette mediet? (Man trenger ikke ha å ha lest Marshall McLuhan for å tenke i disse baner.) Lotta Olsson, en god formidler av litteratur, inkludert krim, skriver 11. juni i år om dette i Dagens Nyheter: “Ändå har jag under våren kommit på mig själv med att misstänka några författare för att ha börjat skriva i första hand för ljudboks-marknaden. De har ändrat stil, och det har hänt något med själva berättandet som gör att jag hakar upp mig. Det går för fort, det blir för opersonligt, det är som att intrigen tar över och att tempoet accelererar lite för mekaniskt.” Alle er klar over kampen om oppmerksomheten. Samtidig hevdes det at evnen til å konsentrere seg over lengre tid blir stadig vanskeligere for mange. Hvordan da fange oppmerksomheten? Hvordan skrive for travle mennesker som vil adsprede seg i noen minutter på trikken på vei til skole eller jobb, eller som vil høre på noe mens man rydder på kjøkkenet om kvelden? Hvordan tilpasse seg dette lydformatet som har blitt så attraktivt? I Sverige har enkelte forlag invitert forfattere til møter hvor de får tips om hvordan de bør skrive for lyd. Konflikten må komme umiddelbart. Ikke ha for mange personer. Vær forsiktig med å bruke flere tidsplan. Skriv korte kapitler. Noen forfattere vil kanskje forsøke å tilpasse seg. Andre vil tro at det alltid vil være rom, et marked, for en litteratur som tar i bruk

hele den grammatikalske og formmessige kompleksiteten, selv om den krever dyp konsentrasjon. Også om den når “leseren” gjennom ørene. Pessimistene frykter en utvikling som vil resultere i en polarisert litteratur. På den ene siden “kompliserte” romaner i bokform og i stadig mindre opplag, på den andre siden en enklere underholdningslitteratur som blir strømmet til det store flertallet av lesere/lyttere. Personlig tenker jeg at mange fremdeles vil klare å lytte til Marcel Prousts *På sporet av den tapte tid* som lydbok. Men jeg er ikke sikker på om unge lesere er enige med meg.” (Jan Kjærstad i <https://bok365.no/artikkel/forer-lydboker-til-en-ny-skrivemate/>; lesedato 12.11.22)

Kjærstad “poengterer at litterære elementer som er vanskelig å gjengi i en opplest bok, som paranteser, klammer og haker, kan løses ved at oppleseren informerer lytteren innledningsvis av boka om forfatterens skrivestil. [...] Kjærstad tror ikke norske forlag vil oppfordre forfatterne sine til å skrive mer lydbokvennlig. Berit Solberg Folden, lydsjef i Gyldendal, bekrefter dette. Hun sier til Klassekampen at de ikke ber forfatterne om å skrive på en bestemt måte. Hun er likevel bevisst på hvilke sjangere som slår best an i lydbokformatet. - Vi ser at lytterne vil ha serielitteratur og underholdning. Samtidig er mange lyttere blitt mer modne, og det lyttes til svært mange forskjellige titler, sier hun.” (<https://kulturplot.no/bok/2022/jan-kjaerstad-om-forfatteres-bekymring-lydbokas-okende-dominans-jeg-tror-mange-misforstar>; lesedato 12.11.22)

“Iben Have er professor og underviser i audiodesign ved Universitetet i Århus og har fulgt med på hvordan lydbøkene har utviklet seg gjennom de siste ti årene, blant annet ved å tilby såkalte *originals*. Dette er lydbokstrømmetjenestenes egne produksjoner, og blir til ved at en forfatter blir engasjert på bakgrunn av en synopsis, og plassert i et *writer's room* sammen med en produsent og flere andre. - Foreløpig er ikke samtidslitteraturen blitt underlagt *originals*-formatet, men i og med at lydboken er blitt så viktig økonomisk, virker det som om forfattere og forlag har begynt å eksperimentere rundt publisering, sier Have. - *Meter i sekundet* av Stine Pilgaard er et eksempel. Pilgaard har laget sanger, som blir spilt på akustisk gitar mellom kapitlene i lydboken. Lydboken tilbyr plutselig noe ekstra sammenlignet med den trykte boken. I vår slapp Fabel Jo Nesbøs *Sjalusimannen* som “lyddrama”. Hørespillet er så fullt av lydeffekter og musikk at teksten flere steder opphører helt. Direktør i Aschehoug Åse Ryvarden bedyret overfor Klassekampen at *Sjalusimannen* ikke er den samme teksten som utgis i papir og lydbok, men et “nytt, selvstendig verk”. [...] nye premisser for bøkens tilblivelse. Iben Have tror formatet godt kan inspirere til visse måter å skrive på. Hun har selv skrevet en bok som heter *Ro* og som inngår i bokserien *Tænkepauser*. - Jeg visste at boken skulle leses inn som lydbok. Jeg vil ikke si at jeg skrev den med tanke på at den skulle bli opplest, men jeg leste den helt klart opp for mitt indre mens jeg skrev, sier Have.” (Vilde S. Imeland i *Morgenbladet* 1.–7. oktober 2021 s. 42)

“I boken *Writing for Audio* deler forfatter og radiodramatiker Jules Horne sine tips til hvordan man best kan skrive for lydbokformatet: “forenkle skrivingen”, lyder hennes første tips. “Det er lite sannsynlig at lytteren vil gå tilbake for å sjekke noe, slik man vil gjøre når man leser fysiske bøker.” Kontekst er bra, skriver Horne, og oppfordrer aspirerende forfattere til å fortelle på en fyldig måte om konteksten først, og deretter utbrodere historien. Å skrive i første person er et “must”. Hornes bok finnes på Storytel. Jeg lytter til Hornes skrivetips mens jeg rydder i loftsboden, og innser at boken hennes foregriper mine vansker med *Forbrytelse og straff*, som jeg for lengst har gitt opp. Etter hvert er det nemlig blitt veldig vanskelig å holde styr på alle karakterene som dukker opp rundt Raskolnikov. Familiemedlemmer, gamle venner og skygger fra fortiden skaper kaos i morderens allerede forrykte tilværelse – men også i mitt hode. Jeg glemmer hvem de ulike karakterene er fra lytting til lytting, å spole frem og tilbake i handlingen bidrar bare til mer kaos, og jeg oppdager flere ganger at jeg har tenkt på pizzasaus og innkjøp av nye kleshengere i stedet for å følge med. Langt lettere er det å komme seg gjennom *Fake Accounts* av den unge, amerikanske debutanten Lauren Oyler. Romanen, som kom ut i februar i år, handler om en kvinne som oppdager at kjæresten hennes i smug driver en instagramkonto for konspirasjonsteorier. Det er jeg-personen som har synsvinkelen, setningene er enkle og passasjene innledes med at konteksten fortelles kort, før den utdypes.” (Vilde S. Imeland i *Morgenbladet* 1.–7. oktober 2021 s. 42)

“De som konsumerar böcker genom lyssning är mer otrogna, säger Anna Öqvist Ragnar, creative director på Storytel. Därför är det särskilt viktigt att vara tydlig mot läsaren redan i presentationen av boken. Vad kan de förvänta sig? Vad är det för genre? Och när man väl har sålt in en genre måste man vara den trogen. Har man presenterat en feelgood-bok som visar sig vara en hemsk krigsskildring, byter lyssnaren bok direkt. Bland annat av den anledningen överpresterar genrelitteratur, särskilt deckare och feelgood, på ljudboksmarknaden. Fackböcker och komplexa romaner som kräver noggrann läsning funkar sämre. [...] ställer ljudboken specifika krav eftersom lyssnarna, som ofta sysslar med annat medan de har lurarna i öronen, lätt tappar koncentrationen. Historien bör berättas så rakt och kronologiskt som möjligt. Det är lämpligt att undvika onödiga tids- och perspektivhopp.” (Erik Eje Almqvist i <https://tidningenskriva.se/guide/skriva-ljudbok/>; lesedato 20.12.21)

“En alltför myllrande berättelse blir svår att följa, särskilt i ljud. [...] Även slutresultatet får gärna bli kort. Många lyssnar på ljudböcker medan de tvättar, joggar eller pendlar och de vill gärna “bli klara” med sin lyssning innan de kliver in i duschen eller på jobbet. Flera förlag satsar på följetonger, där avsnitten är en timme, motsvarande 50 000 tecken. - Ljudböckerna har också gett kortromanen ett uppsving, säger Susanna Romanus på Bonnier Bookery. Det formatet, mellan novell och roman,

har inte funkat i pappersvärlden” (Erik Eje Almqvist i <https://tidningenskriva.se/guide/skriva-ljudbok/>; lesedato 21.12.21).

“I nästa steg är till exempel ljudboksföljetonger en utmärkt grund för filmer och TV-serier, eftersom de ofta innehåller mycket dialog och en tydlig dramaturgi, och även till sitt omfång ligger närmare ett TV-manus än den traditionella romanen. Ett annat troligt framtidsscenario är att förbättrade användargränssnitt – med till exempel talstyrning och nya möjligheter att visa bilder – tillsammans med vår ökade vana vid att lyssna på böcker, kommer att ge även tyngre fackböcker och mer komplexa romaner bättre odds i ljudkonkurrensen framöver.” (Erik Eje Almqvist i <https://tidningenskriva.se/guide/skriva-ljudbok/>; lesedato 21.12.21)

“Bøker med mange hopp i tid og rom og veldig stort persongalleri kan være litt vanskeligere å høre på. Samtidig ser vi en mottendens: Når lytterne blir mer erfarne, oppsøker de bøker vi har utgitt på lyd som jeg ikke trodde så mange ville lytte til, for eksempel usedvanlig lange sakprosa-bøker med veldig lange setninger og fortettet innhold. Vi ser i økende grad at mange lærer seg å høre på det også.” (Håkon Havik i *Morgenbladet* 29. september–5. oktober 2023 s. 44)

“Lydbokbransjen er i kraftig vekst. I 2017 ble det omsatt norske lydbøker gjennom bokstrømmetjenester for over 76 millioner kroner. Regner man med fysiske lydbokformater, bikker tallet 100 millioner, ifølge Forleggerforeningen. Storytels grunnlegger, Jonas Tellander, har argumentert for at det i Sverige muligens allerede høres flere bøker enn det leses. Der blir det hørt 10 millioner skjønnlitterære lydbøker gjennom Storytel hvert år, mot cirka 20 millioner kjøpte fysiske bøker. Men, påpeker Tellander, lesertallene på papir regnes ut fra solgte bøker, mens lydboklesninger i strømmetjenesten måles basert på om bøkene faktisk høres.” (*Morgenbladet* 11.–17. januar 2019 s. 43)

“Svensk forlagsstatistik fra 2007 viser, at salget af lydbøger i CD-format løb op i 188,8 mio svenske kroner, og digitale lydbøger løb op i 7,0 mio kroner (Hanner, O’Connor & Wikberg). Salgstallene ændres gradvist, og i 2014 blir det tydeligt, at de digitale lydbøger har overhalet CD-lydbøgerne, både i forhold til antal titler (ni versus tre procent af det samlede bogsalg) og i procent af salget (fire vs. tre procent). I 2018 står salget af CD-lydbøger for 10,6 og digitale lydbøger for 274,4 millioner svenske kroner (Hanner, O’Connor & Wikberg). Den kraftige vækst af digitale lydbøger er sket meget hurtigt” (Wallin, Michnik og Eriksson 2020 s. 125-126).

“Ørene er de nye øynene. I Sverige har lydbokbransjen alt tatt over. Blant annet har lydbokselskapet Storytel kjøpt opp landets eldste og nest største forlag, Norstedts. Nå ser Norge ut til å gå i samme retning. Omsetningen i det norske lydbokmarkedet har, ifølge Forleggerforeningen, vokst med hele 57 prosent fra 2016 til 2017. De omsetter

nå for første gang for mer enn hundre millioner kroner. Det skjer parallelt med at bokmarkedet generelt går ned med 2 prosent, sett under ett.” (*Morgenbladet* 8.–14. juni 2018 s. 44)

“I fjor [2022] gjennomførte nordmenn over 10,7 millioner lyttinger, en økning på 30 prosent fra året før, ifølge Forleggerforeningens statistikk.” (*Morgenbladet* 7.–13. juli 2023 s. 41) “Lydbøker i filformat, og etter hvert strømming av lydbøker, har hatt en fenomenal vekst i det norske bokmarkedet de siste seks-syv årene. Fra å stå for inntekter på i underkant av 50 millioner kroner i 2013 sørget strømming av lydbøker for en omsetning på over en halv milliard kroner i fjor [2022]. Nesten 40 prosent av norsk skjønnlitteratur blir nå lyttet til.” (*Morgenbladet* 29. september–5. oktober 2023 s. 44)

“Litcast” er et digitalt lydbokformat utviklet for å lastes ned til mobiltelefoner. “Det er et lite forlag som heter Grieg Lyd som står bak det hele [fra 2008], sammen med Telenor. Nå gir de ut lydbøker som ikke kommer til å komme på papir. De kommer kun som lyd til mobilen din. Den aller første, og lange, romanen som ble sluppet tidligere i måneden er Andreas Markussons kriminalthriller *Første gang jeg døde*, men også andre forfattere kommer til å stå for såkalte litcaster. Selv om *Første gang jeg døde* varte i ti timer, kommer dette ikke til å være normen. Litcast er ment å vare i 10-20 minutter. Tanken bak er at man lever mobilt. I løpet av få sekunder laster man ned lydfila til sin mobil, og så kan man høre på litcasten for eksempel i løpet av en busstur.” (<http://avenannenverden.no/>; lesedato 22.02.13)

“Vi hører bøker som aldri før, og lydbøker er blitt millionindustri. Fra 2005 til 2008 har omsetningen av lydbøker i lydbokbransjen steget fra 90 millioner til 161 millioner, viser tall fra Lydbokforlaget.” (*Dagbladet* 5. desember 2009 s. 52) “Mens salget av ebøker har stagnert, vokste salget av lydbøker 77 prosent i 2016.” (*Morgenbladet* 16.–22. juni 2017 s. 42)

“Strømming av lydbøker er stor business. Lydbokforlaget, som står bak strømmetjenesten Fabel, kunne melde om over 70 prosent økning av inntektene i fjor [2020], og strømming av lydbøker utgjør nå en betydelig del av omsetningen i bokbransjen. Fabel er i hard konkurranse med tjenester som Storytel og Nextory, og snart lanseres også Bonniers strømmetjeneste Bookbeat i Norge. [...] Andelen av salgsprisen som går til forfatterne, fastsettes til 28 prosent av forlagets inntekter. En minstesats på 12,50 kroner per lytting over 15 minutter gjelder for de første 250 lyttingene, så går det ned til 11 kroner. [...] De to største strømmetjenestene i Norge er eid av de tre største forlagene: Cappelen Damm eier halvparten av Storytel, og Aschehoug og Gyldendal deler omsorgen for Fabel. Tidligere har det låst utvalget i appene til eierforlagets bøker, men dette har begynt å endre seg. [...] Det er dessverre sånn at det

er altfor få som leser lyrikk, også i bokform, men hvis lyd kan være en anledning for lyrikken å nå ut bredere, så hadde det vært fantastisk.” (*Morgenbladet* 16.–22. juli 2021 s. 35)

“I studiet af BookBeats’ tjenester kunne forskerne se, at BookBeats’ brugere i gennemsnit lytter til lydbøger i 90-100 minutter per dag” (Wallin, Michnik og Eriksson 2020 s. 126).

“På verdensbasis var lydbokindustrien i 2016 verdsatt til omtrent 29 milliarder kroner. I Sverige vokste Storytels omsetning med om lag 60 prosent bare i fjor, ifølge dem selv. I Norge er det nå 870 000 nordmenn som hører på lydbøker minst én gang i året, ifølge SSB. Storytel, som her i landet samarbeider med Cappelen Damm, gikk fra en lydbokmarkedsandel på 0 til 30 prosent bare i løpet av 2016. [...] I år selger Storytel cirka 10 millioner bøker i Sverige.” (*Morgenbladet* 12.–18. januar 2018 s. 8-9)

“Under våren 2008 startade Malmö Stadsbibliotek, för första gången i Sverige, projektet Godnattsagor inifrån på Fosieanstalten i Malmö. Projektet handlar om att ge föräldrar som sitter i fängelse möjlighet att tala in godnattsagor på cd till sina barn. Cd-skivan skickas tillsammans med tillhörande bok hem till barnet med hälsningar från pappa. Projektet är uppbyggt i form av en studiecirkel där de intagna från start till färdig produktion arbetar med ökad kännedom om barnlitteratur, vikten av att läsa för sina barn, berättarteknik och redigeringsarbete.” (<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A909631&dswid=-8181>; lesedato 14.01.22) “Barn till frihetsberövade föräldrar är en bortglömd grupp i samhället. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen och Socialstyrelsen (1998) finns det cirka 8-10 000 barn som växer upp med en eller båda av sina föräldrar frånvarande på grund av anstaltsvistelse. [...] En vanlig tendens är att föräldrar som är frihetsberövade drar sig tillbaka i sitt föräldraskap på grund av otillräcklighetskänslor etc. Denna påtvingade separation kan för barnen ofta leda till sämre resultat i skolan, känslor av isolering, förvirring, skam och depression. [...] Möjliggöra för föräldrar som är frihetsberövade att bidra till sina barns läsutveckling. Genom att bidra till barnens läslust och läsutveckling ökas barnets möjligheter till en lyckad skolgång.” (<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:909631/FULLTEXT01.pdf>; lesedato 14.01.22)

The Abominable Snowman (1982) av amerikaneren R. A. Montgomery, som er en “chose your own adventure”-bok med 28 mulige avslutninger avhengig av leserens valg, har blitt lest inn som lydbok der det fortsatt er 28 muligheter å velge mellom. “Chooseco, a company that publishes Choose Your Own Adventure books, has partnered with Amazon Alexa and Audible to create an interactive book series. The Alexa skill is available for two Choose Your Own Adventure books by R. A. Montgomery, *Journey Under the Sea*, and *The Abominable Snowman*.” (<https://www>.

security.org/blog/choose-your-own-adventure-amazon-alexa-audible/; lesedato 23.05.22) “Alexa will remember your position in the story too, so you can leave and revisit later, picking up where you left off. There are 28 different endings to discover in The Abominable Snowman and a whopping 42 in Journey Under the Sea, so plenty of replay value in both.” (<https://www.pocket-lint.com/smart-home/news/amazon/161123-alexa-eurovision-song>; lesedato 23.05.22)

Det har blitt hevdet at “the printed word has reached its peak and literature is in retreat to the oral stage again.” (Thomas Pettitt gjengitt fra Monsen 2016)

LibriVox

LibriVox “is a non-commercial, non-profit and ad-free project [...] Librivox welcomes all volunteers from across the globe, in all languages [...] LibriVox volunteers record chapters of books in the public domain, and then we release the audio files back onto the net for free. All our audio is in the public domain, so you may use it for whatever purpose you wish. [...] LibriVox sees itself as a library of audiobooks. Because the books we read are in the public domain, our readers and listeners should be aware that many of them are very old, and may contain language or express notions that are antiquated at best, offending at worst. Volunteering for LibriVox is easy and does not require any experience with recording or audio engineering or acting or public speaking. All you need is a computer, a microphone, some free recording software, and your own voice. We accept all volunteers in all languages, with all kinds of accents.” (<https://librivox.org/pages/about-librivox/>; lesedato 21.12.21)

“LibriVox, an online collection containing thousands of free audiobooks recorded by volunteers since its inception in 2005.” (Rubery 2011 s. 17) “Volunteers do proof-audit the files before they are released.” (Rubery 2011 s. 205) “In March 2010 the LibriVox archive added up to more than twenty-five months of recordings – enough to listen to for an hour a day, every day for half a century.” (Rubery 2011 s. 211)

“What you get with LibriVox is time-tested literature mashed up with all sorts of voices – young, old, male, female, cracked, smooth, British, Southern, Brooklyn – and performances that range from confident to awkward. The recordings aren’t without charm: They opt for the authenticity of the podcast over the polish of the radio, thereby reminding the listener of more intimate settings, such as a mother reading to a child. The policy at LibriVox is that if you don’t like a recording, you’re invited to do a version of your own. [...] They’re pure expressions of a love of literature, and a desire to share that love. [...] It takes an effort to get used to some voices; the listener has to overlook flubs that haven’t been edited; and some readers attempt to dramatize their voices in ways that fall embarrassingly flat. But this wobbly amateurishness has a

charm that commercial offerings don't, and can't, offer." (Michael Erard i <https://reason.com/2007/04/24/the-wealth-of-librivox/>; lesedato 21.12.21)

"Founded in August 2005, the LibriVox international collective of readers-aloud has posted more than three thousand audiobooks online, gratis, which have been downloaded, in whole or in part, more than five million times [i perioden 2005-2011]. [...] As one volunteer commented in an online LibriVox forum, "We love accents; we love variety; we love books and voices. We embrace American Southerners who read Jane Austen and Scot Highlanders who read Zane Grey equally. All are welcome." (Most LibriVox readings are in English, although the archive of readings in other languages is rapidly growing.)" (Michael Hancher i Rubery 2011 s. 199).

"The potential for audiobooks to create an imagined community was demonstrated to me recently by the experience of listening to eight different women read sections of Kate Chopin's *The Awakening* via LibriVox.org, a site that allows volunteers to create free downloadable recordings of books in the public domain. The effect of Chopin's 1899 tale of a woman's struggle for identity amid the demands of domesticity and motherhood was heightened by the knowledge that eight women had collaborated from afar to create a shared recording." (K. C. Harrison i Rubery 2011 s. 154)

En av bidragsyterne til Librivox som "has read the fourth chapter of *Alice in Wonderland* and parts of *Ulysses* – is known solely by her pseudonym, Miette. She has a British accent and a voice so silky one might consider paying to hear it. Months before LibriVox came along, she and an insomniac friend were reading short stories to each other on the telephone around bedtime. He kicked his sleeping problems. She didn't. She kept reading to him anyway, recording the stories and sending them to her friend via email, then posting them to the Web. Word of the website spread, and she soon found herself with 1,000 or so fans she couldn't shake. One of the few details about herself that Miette will divulge is that she also writes fiction, and that she records to preserve the endangered arts of oral storytelling and short fiction. Among LibriVoxers she's famous for readings that are spiced, if not interrupted, with the sounds of real life. "When I flub a word I'll swear, and I do very little editing," she says. "That stays in the podcast, because if I were reading it to you I wouldn't take it out." (She recently re-recorded a story for the first time because even she acknowledged that her dog was eating too loudly.)" (Michael Erard i <https://reason.com/2007/04/24/the-wealth-of-librivox/>; lesedato 27.06.22)

"It is worth noting that some listeners attempting to use audiobooks for the purpose of language acquisition have found special value in the way that LibriVox recordings represent a variety of different forms of spoken English, and make use of LibriVox

recordings specifically to gain access to accents prevalent in spoken English but not favored in commercially produced speech.” (D. E. Wittkower i Rubery 2011 s. 231)

Litteraturliste (for hele leksikonet): <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/litteraturliste.pdf>

Alle artiklene i leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>